

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

GEDIMINAS KAŠĖTA

II kurso studentas

DONALDAS TRUMPAS IR PESCO: INDIVIDO ĮTAKA

TRANSATLANTINEI GYNYBOS STRUKTŪRAI

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: Doc. Dr. Deividas Šlekys

Vilnius, 2019

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas (Donaldas Trumpas ir PESCO: individo įtaka transatlantinei gynybos struktūrai) yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudojome šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikiame visą panaudotos literatūros sąrašą.

Gediminas Kašėta

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Kašėta G. Donaldas Trumpas ir PESCO: individo įtaka transatlantinei gynybos struktūrai: Tarptautinių santykių ir diplomatijos Magistro programa, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas D. Šlekys. – V., 2019. – 52 p.

Reikšminiai žodžiai: Donaldas Trumpas, PESCO, NATO, transatlantinė gynybos struktūra, JAV, ES, Europa, individas, struktūra, metodologinis individualizmas, metodologinis holizmas, institucinis individualizmas, mokslo filosofija.

Šiame darbe nagrinėjama Donaldo Trumpo įtaka PESCO sutarties pasirašymui. Ši įtaką tiriama naudojant institucinio individualizmo priėgą, kuria naudojantis bandoma iširti kaip individas gali turėti įtakos pokyčiams struktūroje.

Remiantis institucinio individualizmo teorija suformuojamas grafikas, kuriuo remiantis šis tyrimas suskirstomas į keturias dalis. Pirmojoje analizuojama transatlantinės gynybos struktūros istorija ir valstybių santykiai joje. Antroje analizuojama struktūros įtaką Donaldo Trumpo aplinkybių visumai. Trečioje tiriami Donaldo Trumpo veiksmai transatlantinės struktūros atžvilgiu. Ketvirtoje struktūros reakcija į Donaldo Trumpo veiksmus.

Turinys

Įvadas	6
Teorinis pagrindas.....	8
Individualizmas	9
Holizmas	13
PESCO sutarties priešastys	16
Transatlantinė gynybos struktūra.....	22
Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacija	23
JAV ir Europos šalių santykiai NATO struktūroje	24
JAV dominavimas NATO struktūroje.....	25
Išvada.....	26
Transatlantinės gynybos struktūros įtaka Donaldo Trumpo aplinkybių visumai	27
„Pirmiausia Amerika“	27
Donaldas Trumpas ir „Pirmiausia Amerika“	28
2014 metų NATO viršūnių susitikimo nutarimai.....	30
Išvada.....	32
Donaldo Trumpo retorika transatlantinės gynybos struktūros atžvilgiu	33
JAV Prezidento Donaldo Trumpo kalbų analizė	33
Donaldo Trumpo kalbos sakytos prezidento rinkimų kampanijos metu	33
Donaldo Trumpo kalbos sakytos užsienio šalių vadovų vizitų metu	35
Donaldo Trumpo kalba pasakyta 2017 metų balandžio mėnesį spaudos konferencijoje NATO generalinio sekretoriaus vizito metu.....	36
JAV Prezidento kalba pasakyta 2017 metų gegužės mėnesį NATO viršūnių susitikimo atidarymo metu.	37
Donaldo Trumpo „tweetai“ apie NATO.....	37
Išvada.....	40
Transatlantinės gynybos struktūros reakcija į „reformą“	40
Išvados.....	43
Literatūros sąrašas.....	46
Donald Trump and PESCO: Influence of Individual to Transatlantic Defence Structure.....	52

Ivadas

2017 metų gruodžio 11 dieną Europos Sąjungos Taryba priėmė sprendimą dėl nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo (angl. PESCO). Šis susitarimas buvo pasirašytas 25 Europos Sąjungos valstybių ministrų ir turėtų reikšti naujo Europos Sąjungos bendros saugumo ir gynybos politikos etapo pradžia. Šį susitarimą pasirašiusios valstybės įsipareigojo:

1. Reguliariai didinti gynybos biudžetą realiais terminais siekiant pasiekti nusibrėžtus tikslus;
2. Siekiant panaikinti strateginių pajėgumų trūkumus nuosekliai didinti gynybos išlaidų kiekį naujoms investicijoms, kad jos siektų 20 procentų visų valstybės gynybos išlaidų;
3. Plačiau bendradarbiauti įgyvendinant strateginius gynybos projektus. Šiems finansinę pagalbą galėtų suteikti Europos Gynybos Fondas;
4. Didinti gynybos moksliniams tyrimams ir technologijoms skirtų išlaidų dalį, siekiant artėti iki 2% visų išlaidų gynybai skyrimo šiai sričiai;
5. Reguliariai peržvelgti šių įsipareigojimų vykdymą.¹

Šis susitarimas yra vertinamas nevienareikšmiškai. Vieni politikos mokslininkai ir „smegenų centrų“ analitikai šį susitarimą vertina kaip Europos atsaką į Donaldo Trumpo kritiką, kurį JAV Prezidentas turėtų vertinti kaip jo užgaidų įgyvendinimą. PESCO suteikia galimybę mažesnės Europos šalims susivienyti ir smarkiau prisidėti prie bendrų gynybos projektų.² Taip pat PESCO susitarimas vers Europos valstybes daugiau skirti pinigų gynybos išlaidoms, bus skatinamas šalių bendradarbiavimas karinių gynybos sistemų pirkimų srityje, o sutaupyti pinigai būtų skirti pagyvinti Europos Sąjungos karinę industriją.³ Vis dėlto PESCO susitarimas sulaukia ir kritikos. Nepaisant to, kad susitarime nubrėžiami tikslai yra svarbūs Europos Sąjungos bendrai saugumo ir gynybos politikai, tačiau pačiame susitarime nėra užtikrinami efektyvūs būdai pasirašiusias valstybes priversti vykdyti įsipareigojimus. Vienintelis įrankis nubausti įsipareigojimų nesilaikančias valstybes yra jas „pažeminti“ sustabdant jų narystę PESCO. Taip pat susitarimas palieka galimybę pasirašiusioms valstybės narėms retkarčiais mažinti išlaidas gynybai (mažėjant valstybės BVP, galėtų mažėti ir pinigų kiekis skiriamas valstybės gynybai).⁴ PESCO susitarimas taip pat susilaukė kritikos ir iš

¹ Council of the European Union, "COUNCIL DECISION establishing Permanent Structured Cooperation (PESCO) and determining the list of Participating Member States" 2017-12-08.

<<https://www.consilium.europa.eu/media/32000/st14866en17.pdf>>

² Erik Brattberg, Jamie Fly, „Two Cheers for European Defence Cooperation.“ Carnegie Endowment for International Peace, 2018. <<https://carnegieendowment.org/2018/03/09/two-cheers-for-european-defense-cooperation-pub-75759>> [Žiūrėta 2019 05 07].

³ Tomáš Valášek, „The EU's New Defense Pact: Marginal Gains.“ Carnegie Europe, 2017. <<http://carnegieeurope.eu/strategieurope/74760>> [Žiūrėta 2018 12 21].

⁴ Ten pat.

Trumpo administracijos, kuri baiminosi, kad šis susitarimas pakenks NATO organizacijai.⁵ „Bloomberg“ redakcinė kolegija 2017 metų lapkričio pabaigoje rašė: „Sunku įsivaizduoti, kad PESCO galėtų būti kažkas kita tik ne egzistuojančios NATO vadovavimo struktūros dubliavimas. Jeigu PESCO idėja toliau eitų į priekį, ji paprasčiausiai darytų nereikalingą spaudimą transatlantiniam aljansui.“⁶

Nepaisant kritikos būtina konstatuoti, kad PESCO sutartis buvo pasirašyta turint idėją, kad ji neturėtų dubliuoti NATO veiklos. PESCO sutartis numato, kad kariniai pajėgumai, kurie buvo sukurti remiantis šiuo susitarimu, lieka pilnoje ES valstybių narių kontrolėje, kurios juos gali naudoti NATO ir JTO kontekste.⁷ Tačiau taip pat būtina konstatuoti, kad ši sutartis buvo pasirašyta siekiant didinti būtent Europos Sąjungos gynybinį efektyvumą: siekti didesnio našumo užtikrinant didesnę koordinavimą ir bendradarbiavimą investicijų, pajėgumų plėtros ir operacinės parengties srityse.⁸ Ši sutartis įprasmina Europą kaip atskirą transatlantinės gynybos struktūros arba NATO ramstį, kuris nepriklausomai nuo sąjungininkų kitoje Atlanto vandenyno pusėje, vykdo savo atskirą gynybos politiką.⁹

Ar PESCO tikrai taps prasmingu ES gynybos politiką gilinančiu ir integruojančiu susitarimu, ar vis dėlto pasirašiusioms valstybėms pritrūks politinės valios įgyvendinti priisimtus įsipareigojimus – parodys ateitis. Nepaisant to būtina konstatuoti faktą, kad ši sutartis, su suformuotais įsipareigojimais, buvo pasirašyta Europos Sąjungos valstybių ministrų. Tai rodo, kad turėjo būti priežastys kurios privertė ES valstybes siekti gilinti bendradarbiavimą saugumo ir gynybos srityje ir į šį naują gynybos politikos procesą neįtraukiant NATO sąjungininkų kitoje Atlanto vandenyno pusėje.

Dažniausiai įvardinamos kelios priežastys, kurios turėjo įtakos PESCO sutarties pasirašymui. Visų pirma, PESCO susitarimas nebūtų buvęs pasirašytas, jeigu Jungtinė Karalystė nebūtų nusprendus pasitraukti iš Europos Sąjungos, kadangi ši valstybė visada skeptiškai vertino bendrą ES saugumo ir gynybos politikos galimybę.¹⁰ Nestabilumas Europos Sąjungos kaimynystėje taip pat dažniausiai įvardinamas kaip esminė priežastis, kuri vertė Europos vadovus permąstyti Europos saugumo koncepciją. Šis nestabilumas buvo ir yra kuriamas Rusijos agresyvios užsienio politikos Rytų Europoje, Ukrainoje ir Kryme, bei „Daesh“ arba „Islamo Valstybės“ iškilimo Artimuosiuose

⁵ Sven Biscop, „Letting Europe Go its Own Way.“ Foreign Affairs, 2018.

<<https://www.foreignaffairs.com/articles/2018-07-06/letting-europe-go-its-own-way>> [Žiūrėta 2019 05 07].

⁶ Editorial Board, „NATO Doesn't Need a European Rival.“ Bloomber, 2017.

<<https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2017-11-30/nato-doesn-t-need-a-european-rival>> [Žiūrėta 2019 05 07].

⁷ EEAS Press team, „Permanent Structured Cooperation – PESCO Deepening Defence Cooperation among EU Member States.“ Briuselis: European External Action Service, 2018. <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/34226/permanent-structured-cooperation-pesco-factsheet_en> [Žiūrėta 2018 12 21].

⁸ Ten pat.

⁹ Brattberg, *Two Cheers for European Defence Cooperation*.

¹⁰ Justyna Gotkowska, „The CSDP's renaissance Challenges and opportunities for the eastern flank.“ *Centre for Eastern Studies Commentary*, 243, 2017, 2.

Rytuose.¹¹ Donaldo Trumpo išrinkimas JAV Prezidentu ir jo nuolatinė kritika NATO atžvilgiu – kita PESCO sutarties pasirašymo priežastis.¹² JAV Prezidento komentarai ir pasisakymai apie Europos šalių „nemokamą pasivažinėjimą“ (angl. *freeride*) NATO aljanse ir, kad Europa nebegalės pasikliauti JAV saugumo garantijomis jeigu taip ir toliau tęsis, privertė šio žemyno politikus ieškoti kitų būdų spręsti prastą saugumo situaciją. Tuometinę situaciją apie PESCO puikiai iliustruoja buvusio Vokietijos užsienio reikalų ministro žodžiai: „Liūdna, kad mums reikėjo Donaldo Trumpo, kad suteiktų mums postūmį, bet tai jau nebesvarbu, tai yra teisingas rezultatas“.¹³

Visi šie kintamieji turėjo neigiamos įtakos Europos saugumo situacijai, kas privedė prie būtinybės ES politikams veikti ir pasirašyti PESCO sutartį. Vis dėlto šiame magistro darbe bus tiriama Donaldo Trumpo įtaka šios sutarties pasirašymui. Žinoma, pati PESCO tema yra populiari tarp „smegenų centrų“ analitikų ir žurnalistų, tyrėjų, tačiau jų leidžiami straipsniai dažniausiai vengia giluminių priežasčių tyrinėjimo. Šiuose straipsniuose dažniausiai konstatuojama, kad Donaldas Trumpas ir jo retorika turėjo įtakos PESCO sutarties pasirašymui, tačiau tai nėra tiriama individo ir struktūros santykių kontekste. Nėra atsakinėjama į tokius klausimus, kodėl ir kaip tokia retorika, ir pats individas apskritai, galėjo turėti įtakos visai transatlantiniai gynybos struktūrai. Tai bus bandoma iširti šiame tyrime. Siekiant aiškumo įvardinsiu šiame magistro darbe mano ginamą teiginį: **Donaldo Trumpo išrinkimas JAV Prezidentu ir jo griežta retorika sąjungininkų Europoje atžvilgiu turėjo neigiamos įtakos transatlantinei gynybos struktūrai, kas vėliau privertė Europos Sąjungos valstybes pasirašyti PESCO susitarimą.**

Teorinis pagrindas

Tirti Donaldo Trumpo įtaką PESCO sutarties pasirašymui ir transatlantiniai gynybos struktūrai nėra lengva užduotis. Šis tyrimas reikalauja įvertinti individą ir jo įtaką struktūrai. Žinoma, prieš tai reikia apsibrėžti kas yra individas ir struktūra? Kaip individas gali veikti struktūrą, ir apskritai kas sudaro struktūrą? Nepaisant to, kad mano ginamo teiginio atveju aš konstatuoju, kad individas turi įtaką struktūrai, būtina įvertinti ir atvirkštinę santykių koreliaciją - galbūt struktūra turi įtaką individui. Tokie klausimai priverčia gilintis į mokslinės filosofijos sritį, kuri bando paaiškinti fundamentalius socialinių ir istorinių reiškinių priežastinius ryšius.

¹¹ Patrick Keatinge, „The EU’s role in security and defence after Brexit“ The Institute of International and European Affairs, 2018, 2.

¹² Brattberg, *Two Cheers for European Defence Cooperation*.

¹³ Robin Emmot, „Bad news for our enemies“: EU launches defense pact.“ Reuters, 2017.

<<https://www.reuters.com/article/us-eu-defence/bad-news-for-our-enemies-eu-launches-defense-pact-idUSKBN1E82BA>> [Žiūrėta 2019 05 07].

PESCO sutarties pasirašymas turi būti vertinamas kaip istorinis/socialinis reiškinys, istorinių sakinių objektas, kuriam įtaką galėjo turėti daugybė kintamųjų. Filosofas Arthuras Colemanas Danto'as istoriniais sakiniais vadina sakinius tyrimuose ir dokumentuose, kuriuose konstatuojami tam tikri istoriniai faktai.¹⁴ Todėl svarbu žinoti kokia metodologija naudotis siekiant formuoti istorinius sakinius, o šio Magistro darbo atveju, - kaip tirti PESCO pasirašymo priežastis. Metodologinė diskusija yra plati, aprėpia daugelį istorijos aspektų, tačiau šiame moksliniame darbe mes sutelksime dėmesį į tam tikrą prasmę filosofinį dialogą, kuris vyksta nagrinėjant individo ir visumos/struktūros santykio aspektą istorinių įvykių metu. Šiuo aspektu vyrauja dvi dominuojančios ir nesutariančios akademikų stovyklos: individualistai ir holistai. Individualistai teigia, kad aiškinant istorinius sakinius, kuriuose tiriamas tam tikras istorinis/socialinis įvykis, visų pirma reikia tirti individą, jo aplinkybes, mąstymą, nes individas, yra pagrindinės sociologinio pasaulio dalis, t.y. žmogus turi esminę įtaką istoriniams įvykiams, socialinėms struktūroms ir kitiems socialinio pasaulio objektams.¹⁵ Individualistų metodologijai kritikos natūraliai pateikia jų metafiziniai priešininkai holistai, kurie mano, kad visuma visada yra svarbiau už smulkesnes dalis. Visuomenė, socialinės struktūros ir institucijos yra tam tikrų normų, taisyklių visuma, todėl jos galų gale turi esminę įtaką individo mąstymui ir jo aplinkai. Ši idėja suponuoja tai, kad apie individualią veikėjų situacijas ir elgesį tam tikrų istorinių įvykių metu galime spręsti apibūdinant visą socio-istorinę situaciją.¹⁶ Nors toks trumpas šio dialogo aprašymas sugeba paaiškinti metafizinius individualistų ir holistų skirtumus, tačiau reikalingas gilesnis jo aprašymas, tuo labiau tai yra esminę teorinę prieigą mano iškeltai hipotezei.

Individualizmas. Nors pirmoji individualizmo teorija yra sena, o su ja susiję debatai vyko dar antikos laikais, vėliau ji vėl aktyviai buvo pradėta diskutuoti XVIII amžiuje ekonominiame kontekste, tačiau Maxas Weberis buvo pirmasis metodologinis individualistas, kuris individualizmo sąvoką perkėlė į sociologijos sferą. Weberio teigimu: „sociologija taip pat gali būti praktikuojama tik pereinant nuo vieno ar daugiau, kelių ar daugelio individų veiksmų, kas reiškia, kad būtina griežtai taikyti „individualistinį“ metodą“.¹⁷ Larsas Udehnas, akademikas ir individualizmo tyrėjas, teigia, kad Maxo Weberio požiūriu nėra tokio dalyko kaip kolektyvi tapatybė arba kolektyvus veikėjas. Kolektyvai yra sudaryti iš nepriklausomai veikiančių asmenų, kurie vieninteliai socialiniame

¹⁴ Arthur Coleman Danto, „Methodological Individualism and Methodological Socialism.“ Kn. John O'Neill (sud.), *Modes of Individualism and Collectivism*. Aldershot: Gregg Revivals, 1992, 313.

¹⁵ Ten pat, 314, cituota iš J. W. N. Watkins, *Historical explanation in the Social Science*. British Journal of the Philosophy of Science, 1957, 147-178.

¹⁶ John William Nevill Watkins, „Ideal Types and Historical Explanation.“ Kn. John O'Neill (sud.), *Modes of Individualism and Collectivism*. Aldershot: Gregg Revivals, 1992, 144-147.

¹⁷ Lars Udehn, „The Changing Face of Methodological Individualism.“ *Annual Review of Sociology*, 28, 2002, 485, cituota iš Roth G. *History and sociology in the work of Max Weber*. Br. J. Sociol., 27, 1976, 306-318.

pasaulyje gali suteikti subjektyvią vertę savo elgesiui. Todėl ir kolektyvų veiksmai yra priklausomi nuo juos sudarančių individų ir negali būti traktuojami kaip atskiri nepriklausomi veiksmai.¹⁸

Austrų filosofas, akademikas ir individualistas Frederichas Augustas von Hayekas papildė metodologinį individualizmą savo įžvalgomis. Filosofo nuomone socialiniai mokslai netiria santykių tarp kažkokių objektų, tačiau jie tikslingai tiria santykius tarp žmonių ir bando paaiškinti įvairius žmonių elgesio rezultatus. Cituojant Hayeką: „socialiniai mokslai siaurąja prasme <...> domisi žmogaus sąmoningu arba pakartotiniu veiksmu, veiksmams, kada žmogui leidžiama pasirinkti skirtingus ėjimus“.¹⁹ Filosofo teigimu, net jeigu išoriniai veiksniai įtakoja žmogaus veiksmus, vien tiktais tokiais veiksniais negalime paaiškinti žmogaus veiksmų, kadangi rizikuojama nesuprasti individo situacijos. Hayeko nuomone žmonių svarbą socialiniuose moksluose įprasmina jų santykis su kitais objektais, kuriems individai suteikia prasmę. Žmonės gali reaguoti į tuo pačius išorinius dirgiklius arba objektus taip pačiai arba skirtingai vien todėl, nes žmonės tarpusavyje dalinasi žiniomis ir informacija, dėl ko žmonės vėliau objektams arba veiksmams suteikia tas pačias reikšmes.²⁰ Filosofo teigimu ne tik žmonių veiksmai, bet ir pinigai, ekonominiai produktai, įrankiai ir panašūs žmonių sukurti artefaktai turi būti apibrėžti atsižvelgiant į žmonių įsitikinimus.²¹ Kalbant plačiąja prasme, austrų metodologinis individualizmas pasižymi tuo, kad ekonomiką ir sociologiją priskiria kultūros mokslams. Visuomenė ir kultūra yra subjektyvūs dalykai, kurie egzistuoja tik žmonių prote ir kuriems vertę suteikia tik individai, todėl siekiant paaiškinti žmonių veiksmus socialinių institucijų atžvilgiu, reikia paaiškinti asmenų įsitikinimus ir požiūrį.²²

Metodologinis individualizmas buvo papildytas akademikų Karlo Raimundo Popperio ir jo mokinio Josepho Agassio. Šie akademikai sugebėjo apjungti dvi fundamentaliai priešiškas teorijas: individualizmą ir institucionalizmą, to pasekoje jau Josephas Agassis suformavo institucinio individualizmo doktriną. Popperio teigimu metodologiniai individualistai daro klaidą, kadangi pernelyg stipriai remiasi psichologistiniu individualizmu. Psichologistinis individualizmas tai tam tikra prasme radikali individualizmo kryptis, kada tikima, kad socialiniame pasaulyje egzistuoja tik individai ir tik jie turi interesus, o visus socialinius reiškinius galima aiškinti remiantis žmogaus individualia psichologija.²³ Popper'is pripažįsta, kad psichologistinis individualizmas yra teisyne tuo aspektu, kad kolektyvų veiksmai ir elgesys turi būti tiriamas per individų veiksmus ir elgesį, tačiau teigti, kad individualistinis metodas automatiškai reiškia naudoti psichologistinį metodą, yra

¹⁸ Ten pat.

¹⁹ Frederich August von Hayek, „From Scientism and the Study of Society.“ Kn. John O'Neill (sud.), *Modes of Individualism and Collectivism*. Aldershot: Gregg Revivals, 1992, 28.

²⁰ Ten pat.

²¹ Udehn, 486, cituota iš von Hayek *The Counter-Revolution in Science. Studies on the Use and Abuse of Reason*. New York: Free Press, 1955, 27.

²² Ten pat, 487.

²³ Joseph Aggasi, „Methodological Individualism.“ Kn. John O'Neill (sud.), *Modes of Individualism and Collectivism*. Aldershot: Gregg Revivals, 1992, 187.

klaidingas.²⁴ Kaip alternatyvą psychologizmui Popperis pateikia atskirą metodologiją, kuri remiasi „**situacijos logika**“ (angl. *logic of situations*). Šią koncepciją pristatydamas autorius pasiremia Tolstojaus žodžiais apie įvykius prie Maskvos 1812 metais: „Pavyzdžiui Tolstojus, Rusijos armijos pasitraukimą iš Maskvos be kovos, siekiant rasti maisto, apibūdina ne kaip sprendimą, bet „būtinybę““.²⁵ **„Situacijos logikos“ koncepcija įrodo, kad egzistuoja tam tikros kliūtys kurios riboja žmonių veiksmų, elgesio ir pasirinkimo laisvę, kurias Karlas Popperis vadina „Socialinėmis institucijomis“.**²⁶

Kaip jau buvo minėta anksčiau, Karlo Raimundo Popperio mokinys Josephas Agassis sugebėjo papildyti savo dėstytojo išvalgas apie metodologinį individualizmą ir pilnai suformuoti institucinio individualizmo doktriną. Ši doktrina remiasi Popperio išvalgomis dėl socialinių institucijų ir situacinės logikos. Cituojant Josepho Agassio žodžius: „**„visumos“ egzistuoja (nors ne tokia pačia prasme kaip žmonės), tačiau jos neturi tik joms pačioms priskiriamų interesų.**“²⁷ „Visumomis“ autorius vadina socialines grupes ir socialines institucijas plačiąja prasme: viską nuo papročių (angl. *customs*) ir įstatymų (angl. *constitutions*) iki kaimynysčių (angl. *neighborhoods*) ir valstybių. Čia vėl pabrėžiama, kad **institucijos gali turėti tikslus ir interesus tik tada, kai žmonės jiems tokias duoda, institucijos negali turėti savų tikslų ir interesų.**²⁸ Tačiau čia Agassis iškelia pamatinį institucinio realizmo doktrinos teiginį: **„ne institucijų tikslai, bet jų egzistavimas daro įtaką individų elgesiui: esamos institucijos yra individo aplinkybių dalis, kurios kartu su jo tikslais nulemia jo elgesį.“**²⁹

Agassio teigimu institucinis individualizmas institucijas ir visuomenę vertina kaip individų veiksmų koordinaciją susitarimo būdu.³⁰ Individai susitaria dėl įvairių nuostatų ir taisyklių, kurios išlieka nepakitusios tol, kol dauguma ši susitarimą pasirašiusių individų nenusprendžia jų keisti. Kiekvienas individas turi laisvę palikti šį susitarimą arba keisti savo požiūrį ir siekti reformuoti institucijas.³¹ Kaip pavyzdį būtų galima pateikti tironiją kaip individų sutartį. Agassio teigimu nepaisant to, kad tironija didžiąjai daliai individų yra netinkama valdymo forma, tačiau ji vis tiek yra palaikoma, kadangi neretai bijoma, kad reformos paskatins dar didesnės tironijos įvedimą arba didesnę anarchiją. Žmonės fundamentaliai yra labiau linkę siekti ir išlaikyti tvarką, negu gyventi visiškoje anarchijoje. Todėl vieni individai tironiją palaiko, nes ji jiems gali suteikti daugiau saugumo

²⁴ 488 iš popper 1945.

²⁵ Karl Raimund Popper, „The Poverty of Historicism.“ Kn. John O’Neill (sud.), *Modes of Individualism and Collectivism*. Aldershot: Gregg Revivals, 1992, 80.

²⁶ Udehn, 488, cituota K. Popper *The Myth of the Framework: In Defence of Science and Rationality*. London: Routledge, 1994, 167.

²⁷ Agassi, 188.

²⁸ Ten pat.

²⁹ Ten pat.

³⁰ Ten pat, 208.

³¹ Ten pat, 209.

garantijų, kiti ją palaiko, nes tokia sistema yra jiems naudinga. Tačiau didžioji dalis individų palaiko tironiją vien tam, kad neprasidėtų prieš juos represijos, bet progai pasitaikius siekia organizuotis ir ją nuversti, t.y. pasišalina iš susitarimo.³² Žinoma, bet kurie individai, kurie nuspręs pasitraukti iš susitarimo (arba jį reformuoti) gali sulaukti kitų individų pasipriešinimo. Kaip apvyzdį būtų galima pateikti nusikaltėlius, kurie laužo įstatymus. Jie pasitraukia iš visuomeninio susitarimo nusižengdami įstatymui, kadangi įstatymai yra tam tikri individų susitarimai, kurių visi individai bendru sutarimu stengiasi laikytis. Todėl, individas, kuris šiuos įstatymus pažeidžia, yra nubaudžiamas kitų individų. Tačiau, jeigu kiti individai taip pat nusprendžia pažeisti įstatymus ir pasitraukti iš susitarimo, pažeidėjai nebus nubausti.³³

Vis dėlto Popper'io metodologinio individualizmo koncepcija ir Agassio institucinio individualizmo doktrina susilaukia kritikos ne tik iš holistų, tačiau ir iš kitų metodologinio individualizmo šalininkų. Tai galima paaiškinti tuo, kad Institucinis individualizmas pripažįsta struktūrų egzistavimą ir jų įtaką individų aplinkybėms socialiniame pasaulyje, kas prieštarauja šiai socialinių mokslų mąstymo kryptims. Institucinio individualizmo aktyvus kritikas ir metodologinio individualizmo „grynintojas“ vadinamas kitas Popperio mokinys, anglų filosofas ir Anglų ekonomikos mokyklos profesorius Johnas Williamas Nevillis Watkinsas, kuris griežtai atsisakė pripažinti socialinių struktūrų įtaką individų individualioms situacijoms. Filosofas teigia, kad tikrasis metodologinis individualizmas siekia paaiškinti socialinius įvykius naudojant dedukcinį metodą, kada išvedamas paaiškinimas iš principų, kurie kontroliuoja individų elgesį ir iš individų situacinės aplinkos.³⁴ Struktūros arba dar vadinamieji „superindividai“ (Institucijos, kurios sudarytos iš kitų individų) gali turėti įtakos tik individų požiūriui į kitus individus. Filosofo nuomone, individų veiksmų negalime paaiškinti milžiniškais socialiniais įvykiais, pavyzdžiui karu, arba grupiniu identitetu, pavyzdžiui tautos įgimtu agresyvumu.³⁵ J. W. N. Watkinsas tęsia toliau: „Fiziniai objektai gali egzistuoti žmogaus nesuvokiami, tačiau socialiniai „dalykai“ kaip taisyklės, kainos, ministrai pirmininkai, davinų knygos (angl. ration-books) yra sukurtos asmeninių požiūrių. <...> Bet jeigu socialiniai objektai yra suformuoti individualių požiūrių, tada ir jų susiformavimo paaiškinimai turi remtis individualistiniu paaiškinimu.“³⁶ Žvelgiant iš labiau mokslinės pusės jo nuomone: „Socialiniai mokslininkai ir istorikai neturi „tiesioginio priėjimo“ prie visapusiškos sąveikaujančių individų sistemos struktūros ir elgesio.“³⁷ Čia Watkinsas remiasi F. A. Hayeko teiginiu, kad: „Visuma niekada

³² Ten pat, 210.

³³ Ten pat, 209.

³⁴ Watkins, 149.

³⁵ Ten pat, 152.

³⁶ Ten pat, 150.

³⁷ Ten pat.

nėra tiesiogiai suvokiama bet visada rekonstruojama mūsų vaizduotės.“³⁸ Šiuo atžvilgiu J. W. N. Watkinsas gali būti laikomas jau anksčiau trumpai aprašyto psichologistinio individualizmo šalininku.

Holizmas. Kitoje mokslo filosofijos debatų pusėje metodologinį individualizmą kritikuoja metodologiniai holistai. Filosofo Arthuro Colemano Danto teigimu metodologinių holistų socio-istorinių įvykių tyrimo būdą galima laikyti visiškai priešingą tai, kurią siūlo metodologiniai individualistai. Filosofo suformuotas metodologinio socializmo apibrėžimas puikiai iliustruoja holistų mokslinį požiūrį į socialinį pasaulį. Jeigu metodologiniai individualistai teigia, kad socialiniai individai (A. C. Danto socialinius individus apibrėžia kaip socialinio pasaulio veikėjus, kurie yra sudaryti iš individualių žmonių, t.y. tam tikros struktūros) visada yra kauzališkai priklausomi tik nuo individualių žmonių elgsenos, tada metodologinio socializmo atveju mokslininkai teigia, kad individualūs žmonės yra kauzališkai priklausomi nuo socialinių individų.³⁹ Taip pat, metodologinis individualizmas remiasi tuo, kad socialinių individų elgesys turi būti aiškinamas tik per pačių individualių žmonių elgesį, tačiau metodologiniai socialistai teigia atvirkščiai - individualių žmonių elgesys turi būti aiškinamas tik per socialinių individų elgesio aiškinimą. Čia taip pat galime pridurti, kad negalima atvirkštinė tiriama eiga: metodologiniai individualistai teigia, kad individualių žmonių elgesys negali būti aiškinimas per socialinių individų elgesį. Žinoma metodologiniai socialistai remiasi individualistams priešinga logika šiuo atžvilgiu.⁴⁰ Taigi, sutraukus A. C. Danto metodologinio socializmo taisyklių visumą, būtų galime išvesti tokią glaustesnę išvadą: **holizmas, prieštaraudamas individualizmui, remiasi tuo, kad institucijos, visumos, socialiniai individai, turi esminę formuojančią įtaką individų atžvilgiu.**

Holizmo metodologija ir jos pagrindumas tampa aiškesnis kai pateikiami tiriamieji pavyzdžiai, kada būtina naudotis holizmo metodologine prieiga. Vieną žinomiausių pavyzdžių savo straipsnyje „Societal Facts“ panaudojo JAV filosofijos profesorius Maurice'as Mandelbaumas. Mokslininkas kaip pavyzdį pateikė daugeliui žmonių įprastinę praktiką, kada individas nuvykęs į banką pasiima pinigų atsiėmimo lapelį ir jį pasirašo, vėliau pateikia jį kasininkei/kasininkui, kuri/kuris jam atiduoda jo banke saugomus pinigus.⁴¹ Šią įprastinę praktiką daugeliui žmonių yra žinoma ir suprantama, tačiau paaiškinti ją individui, kuris jos nežino arba tiesiog nesupranta bankinės sistemos, gali būti keblu. Bankinės sistemos paaiškinimas negalėtų apsiriboti vien tik individualistine prieiga. Tam tikru momentu bankinės sistemos nesuprantančiam individui tektų paaiškinti, kad savo užpildytą pinigų atgavimo lapelį negalima pateikti bet kuriam žmogui, o būtent kasininkui/kasininkei. Taip pat tektų paaiškinti, kad prieš atsiimant iš banko pinigus, apskritai būtina tame banke laikyti padėtus pinigus.

³⁸ Ten pat, cituota iš F. A. Hayek, *The Counter-Revolution of Science: studies on the abuse of reason*. Illinois: The free Press, 1952, 56, 214.

³⁹ Danto, 322.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Maurice Mandelbaum, „Societal Facts.“ Kn. John O'Neill (sud.), *Modes of Individualism and Collectivism*. Aldershot: Gregg Revivals, 1992, 224.

Kitaip sakant, jeigu norime paaiškinti individo, kuris nori atsiimti pinigus iš banko, ir banko kasininkės/kasininko elgesį vienas kito atžvilgiu, privaloma tai daryti pirmiausia paaiškinant jų statusą ir vaidmenį (funkcijas) visuomenėje ir joje esančiose organizacijose.⁴² Maurice'o. Mandelbaumo teigimu neįmanoma suprasti individų elgesio visuomenėje, jeigu visų pirma nepripažįstame, kad visuomenė yra organizuota ir kad individai gali elgtis skirtingai atsižvelgiant į jų padėtį visuomenės institucijose. M. Maurice'as tokius teiginius, kad visuomenėje egzistuoja tam tikros organizacijos, kurios daro įtaką individų pozicijai visuomenėje, įvardina kaip „socialiniais faktais“ (angl. *Societal Facts*). Tačiau tuo pačiu metu filosofas nepaneigia pačių individų autonominio elgesio galimybės visuomenėje, ką jis vadina „psichologiniais faktais“ (angl. *Psychological facts*).⁴³ Nepaisant to, kad žmonių elgesiui reikšmingą įtaką turi visuomenėje esančios institucijos, tačiau kai kurias jų elgesio ypatybes galima paaiškinti netaikant joms socialinių faktų. M. Maurice'as kaip pavyzdį vėl pateikia banko sistemą, kada, sakykime, yra du banko kasininkai/kasininkės, kurie gali skirtingai elgtis pinigų atsiimti atvykusio žmogaus atžvilgiu. Nepaisant to, kad abu/abi turi tą pačią poziciją banko sistemoje, tačiau vienas/viena gali nemėgti kliento, o kitas/kita gali elgtis draugiškai nepriklausomai nuo jų „vaidmens“ visuomenėje ir banko sistemoje.⁴⁴

Metodologinio individualizmo ir metodologinio holizmo tiriamąsias ribas aprašė Londono ekonomikos mokyklos profesoriai Christianas Listas ir Kai'us Spiekermannas. Šie mokslininkai 2013 metais publikuotame straipsnyje „Methodological Individualism and Holism in Political Science: A Reconciliation“ teigė, kad tiek metodologinis individualizmas, tiek metodologinis holizmas nėra universalūs ir jie negali pavieniui paaiškinti visų socialinių reiškinių. C. Listas ir K. Spiekermannas pripažįsta, kad socialiniai reiškiniai yra individų požiūrių ir elgesio rezultatas, tačiau vien tik tiriant individų elgesį sociologai ir politikos mokslininkai rizikuoja padaryti klaidingas išvadas. Todėl, ne redukcionistiniai, o holistiniai paaiškinimai yra privalomi, kai socialiniai dėsniai ir struktūros nesikeičia, keičiantis individams.⁴⁵ Autoriai pateikia tris kriterijus, kada aiškinant socialinius/politinius reiškinius nebeužtenka individo lygmens tyrimo ir būtina naudoti holistinę prieigą: (I) jeigu struktūras/sistemas galima aiškinti tiek individo lygmens savybėmis, tiek visumų lygmens savybėmis, (II) jeigu struktūros/sistemas aukštesnio lygio savybės gali būti aiškinamos individo lygmens savybėmis, tačiau reikšmingų ir įtakojančių individo lygmens savybių gausa neleidžia paaiškinti visumos lygmens savybių, ir (III) jeigu egzistuoja kauzalinis ryšys, kuriame visumos lygio savybės nesikeičia besikeičiant individo lygmens savybėmis.⁴⁶ Čia būtina pastebėti,

⁴² Ten pat.

⁴³ Ten pat, 223.

⁴⁴ Ten pat, 226.

⁴⁵ Christian List ir Kai Spiekermann, „Methodological Individualism and Holism in Political Science: A Reconciliation.“ *American Political Science Review*, 107(4), 2013, 629.

⁴⁶ Ten pat, 639.

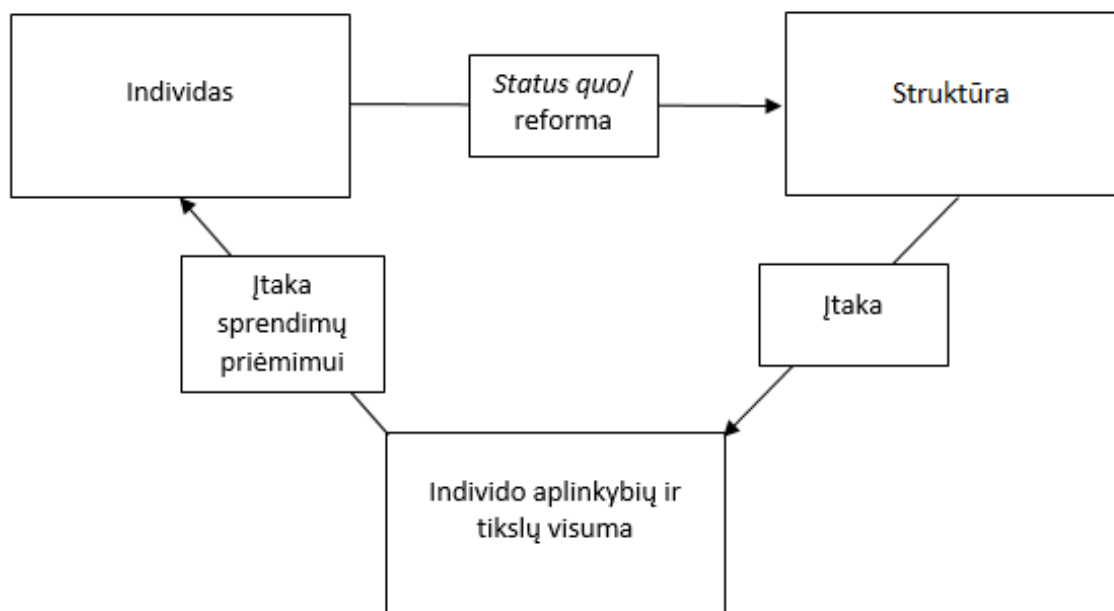
kad C. Listas ir K. Spiekermannas metodologinio individualizmo ir holizmo suderinamumą tiria per jo pritaikymą moksliniams tyrimams, tačiau tuo pačiu jis suderinamas ir su K. R. Popperio ir J. Agassio institucinio individualizmo doktrinos prieiga, kadangi joje įtvirtinamas individo dominavimas struktūrų atžvilgiu, tačiau šios turi įtakos individų priimamiems sprendimams.

Susumuojant šią mokslo filosofijos diskusiją ir ją siejant su mano ginamuoju teiginiu, būtina konstatuoti, kad tiek metodologinis individualizmas, tiek metodologinis holizmas tiria socialinį pasaulį, tačiau skirtingais būdais. Šių abiejų metodologijų analizė įrodė, kad abi metodologinės priegios turi savo argumentų, kaip reikia tirti socialinį pasaulį bei individų ir struktūrų santykius. Šiuo atžvilgiu aš nesu linkęs vertinti šių metodologinių priegių pagal tai, kuri iš jų yra arčiausiai „tiesos“, tuo labiau tai nėra šio magistrinio darbo tikslas. Tačiau mano siekiamas apginti teiginys, kad Donaldas Trumpas turėjo įtakos PESCO sutarties pasirašymui, t.y. struktūriniais transatlantiniams santykiams, automatiškai imponuoja, kad turėsiu remtis metodologinio individualizmo prieiga. Šia logika remiuosi todėl, kad pagrindinis šio magistro darbo tikslas yra tirti individo įtaką struktūrai, o ne atvirkščiai. Remiantis metodologinio holizmo prieiga galimai tektų tirti pačias institucijas, sakykime NATO arba visą transatlantinę saugumo struktūrą ir jos tapatumo pokyčius, kadangi PESCO susitarimas buvo sudarytas ne visų šioms struktūroms priskiriamų individų, tad galimai struktūros galėjo jiems turėti skirtingą įtaką. Žinoma čia tik hipotetiniai pastebėjimai. Vis dėlto, išsirinkti tinkamą metodologinio individualizmo prieigą šiam tyrimui gali būti sunku. J. W. N. Watkinso psichologistinis individualizmas ypatingai sureiškina individo įtaką struktūroms, todėl remiantis šia prieiga tektų tirti Donaldo Trumpo psichologiją, tačiau institucinio individualizmo kritikai būtent akcentuoja individo psichologijos tyrimo ribotumą: sunku iširti kas vyko individo „galvoje“ tam tikro įvykio metu.⁴⁷ Kita vertus K. R. Popper'io ir J. Agassi'io suformuota institucinio individualizmo prieiga pateikia suminį metodologinio individualizmo ir holizmo variantą, kada individai išlaiko dominuojančią poziciją institucijų, struktūrų atžvilgiu, o šios turi įtakos individų aplinkybių visumai ir jų priimamiems sprendimams. Vis dėlto, yra tikimybė, kad tyrimo metu bus pasiektas momentas, kada bus sunku paaiškinti instituciniu individualizmu vieną arba kitą priežastį, kuri lėmė mano ginamąjį teiginį. Nors esu įsitikinęs institucinio individualizmo doktrinos metodologiniu „lankstumu“, tačiau pasilieku teisę pasiremti kita metodologine prieiga iškilus neišvengiamai dilemai. Tokią poziciją, kada metodologinį individualizmą galima pakeisti ir holizmo prieiga siekiant paaiškinti socialinius reiškinius, argumentavo ir jau minėti C. Listas ir K. Spiekermannas.

⁴⁷ Joseph Heath, "Methodological Individualism." Edward N. Zalta (sud.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. 2015, <<https://plato.stanford.edu/archives/spr2015/entries/methodological-individualism/>> [Žiūrėta 2019 04 30].

Šiame Magistro darbe remsiuosi Karlo Raimundo Popperio ir Josepho Agassio sukurta institucinio individualizmo doktrina, kurią pavaizdavau tokiu grafiku (žiūrėti grafiką nr.1)⁴⁸:

1 grafikas: Institucinis Individualizmas

(Grafikas nr.1, autorius)

Siekiant iširti Donaldo Trumpo įtaką PESCO sutarties pasirašymui bus tiriama kiekviena šio grafiko dalis.

PESCO sutarties priežastys

Prieš pradėdant dėstyti argumentus ginant mano išsikeltą teiginį, būtina plačiau aprašyti kitas priežastis, kurios turėjo įtakos PESCO sutarties pasirašymui. Yra kelios esminės priežastys, kurios lėmė Europos Sąjungos šalių siekį gilinti bendrą saugumo ir gynybos politiką ir pasirašyti PESCO susitarimą. Dažniausiai kaip pagrindinė ir mano **pirmoji įvardinama priežastis** yra Didžiosios Britanijos piliečių nubalsavimas referendume palikti Europos Sąjungą.⁴⁹ Jungtinės Karalystės pasitraukimą kaip kintamąjį galime vertinti dviem požiūriais. Visų pirma šios valstybės pasitraukimas iš Europos Bendrijos pradėjo tam tikrą Europos saugumo ir gynybos krizę, kadangi Didžioji Britanija yra svarbi gynybos žaidėja žemyne ir saugumo politikos formuotoja. Jai pasitraukus iškilo grėsmė

⁴⁸ Grafikas sudarytas remiantis Joseph Aggasi, „Methodological Individualism.“ Kn. John O’Neill (sud.), *Modes of Individualism and Collectivism*. Aldershot: Gregg Revivals, 1992, 185-212.

⁴⁹ Gotkowska, 2.

Europos Sąjungos projektui ir ES kaip globalios veikėjos vaidmens formavimui. Berlynas ir Paryžius į iškilusią krizę atsakė siekiu gilinti ES integraciją tose srityse, kuriose strateginių interesų skirtumų beveik nėra. Viena jų buvo Bendrijos gynybos ir saugumo politika, todėl jau po metų buvo pasirašytas PESCO susitarimas.⁵⁰

Jungtinės Karalystės veikla ES saugumo ir gynybos politikos rėmuose išties buvo paradoksali. JK iš esmės buvo viena pagrindinių Bendrijos saugumo ir gynybos veikėjų. 1998 metais buvo pasirašyta St. Malo sutartis tarp JK premjero Tony'io Blairo ir Prancūzijos prezidento Jacqueso Chiraco. Šioje sutartyje buvo išdėstyta būtinybė sukurti bendrą ES gynybos ir saugumo politiką.⁵¹ Ši sutartis buvo ne tik pagrindas tolimesnės ES karinėms operacijoms, bet ir 2009 metų Lisabonos sutarčiai, kurioje bendra saugumo ir gynybos politika jau buvo apibrėžta⁵². Tačiau pastaruoju metu JK pozicija saugumo ir gynybos politikos gilinimo klausimu buvo ypatingai neigiama. Ši valstybė kelis kartus blokavo ES didžiųjų valstybių pasiūlymus ir planus gilinti bendrijos saugumo politiką: 2011 metais JK atsisakė palaikyti nuolatinės jungtinės būstinės (Permanent Joint Headquarters) ES karinėms operacijoms idėją, 2012 metais nepalaikė 11 ES šalių pasiūlymą kurti ES kariuomenę, o 2013 metais nepritarė Prancūzijos siūlymui sukurti ES fondą skirtą finansuoti ES karines operacijas.⁵³ Tokia JK pozicija Bendros gynybos ir saugumo politikos klausimu yra aiškinama dviem būdais: doktriniškai ir racionaliai. Visų pirma Jungtinės Karalystės atstovai dažnai pirmiausia gina nacionalinius interesus, todėl nacionalinis saugumas visų pirma yra nacionalinis reikalas, t.y. Jungtinės Karalystės reikalas, o ne ES. Antra, JK politikų galvose ES gynybos ir saugumo politikos gilinimas asocijuojasi su problemomis dėl funkcijų dubliavimosi su NATO⁵⁴.

Antra priežastis kuri lėmė ES saugumo ir gynybos politikos gilinimą – Donaldo Trumpo išrinkimas JAV prezidentu. 2016-iais metais su Donaldo Trumpo atėjimu į Baltuosius Rūmus prasidėjo ir impulsyvi JAV užsienio politika.⁵⁵ Donaldo Trumpo neigiama retorika apie NATO valstybes neskiriančias 2 proc. savo BVP gynybai, Prezidento atviri samprotavimai apie JAV nenorą laikytis NATO sutarties 5-ojo straipsnio bei jo teigiamas požiūris į Rusijos Prezidentą Vladimirą Putiną paskatino ES šalių vadovus iš naujo įvertinti JAV gynybinius pažadus Europai ir daugiau žemyno saugumo politikos klausimų perimti ir spręsti pačioms Europos šalims.⁵⁶

⁵⁰ Ten pat.

⁵¹ Franco–British St. Malo Declaration (4 December 1998),

<https://www.cvce.eu/en/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html> [Žiūrėta 2018 12 22].

⁵² Sarah Lain ir Veerle Nouwens „The Consequences of Brexit for European Defence and Security.“ Royal United Services Institute, 2017, 9. <https://rusi.org/sites/default/files/201704_08_rusi-fes_brexit_defence_and_security_lain_and_nouwens.pdf> [Žiūrėta 2018 12 20].

⁵³ Ten pat, 12-13.

⁵⁴ Ten pat, 11.

⁵⁵ Margarita Šešelgytė, „PeSCo: The Lithuanian Perspective.“ The Armament Industry European Research Group, 2018, 3, <<http://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2018/09/Ares-29.pdf>> [Žiūrėta 2018 12 20].

⁵⁶ Yotam Rosner ir Shira Bar-Joseph „Establishing a European Security Community: Milestones and Strategic Implications.“ *Strategic Assessment*, 21(1), 2018, 72.

Tačiau čia būtina pabrėžti esminį skirtumą, kad JAV užsienio politika nėra vykdoma vien tik JAV Prezidento. Gali egzistuoti esminiai skirtumai tarp Donaldo Trumpo ir JAV administracijos pozicijų užsienio klausimais ir požiūriu į ES ir NATO. Kaip pavyzdį būtų galima pateikti JAV administracijos priimtas nacionalinio saugumo ir nacionalinės gynybos strategijas, kuriose ypatingai daug dėmesio skirta bendradarbiavimui su sąjungininkais Europoje taip atvirai konfrontuojant su oficialia Trumpo pozicija. Konfrontacija tarp JAV administracijos ir Prezidento pasireiškia ir Rusijos klausimu. Nepaisant teigiamo Donaldo Trumpo požiūrio į Rusiją, strateginiuose dokumentuose ji įvardijama kartu su Kinija kaip JAV interesams prieštaraujanti valstybės.⁵⁷

Donaldas Trumpas įvardinamas kaip asmuo, kuris savo neigiama retorika ES ir NATO atžvilgiu priminė Senojo žemyno gyventojams, kad jų saugumas nėra pats savaime garantuotas. Tačiau PESCO susitarimas nebūtų pasirašytas jeigu pačioje Europos Sąjungoje nebūtų lyderių, kurie būtų pasiryžę spręsti saugumo ir gynybos politikos problemas bei toliau gilinti ES integraciją. Todėl **trečioji priežastis** įvardinama Emmanuelio Macrono ir jo partijos „*En Marche!*“ pergalė Prancūzijos rinkimuose. Emmanuelio Macrono rinkiminės programos gynybos skyriuje buvo aiškiai identifikuoti Europoje prasidėję pokyčiai (Didžiosios Britanijos pasitraukimas, galimas JAV vaidmens mažėjimas Europos saugumo srityje bei kylanti Vokietijos geopolitinė galia), todėl vadinamasis „Emmanuelio Macrono efektas“ buvo nukreiptas į šių pokyčių vertinimą ir sprendimų ieškojimą. „*En Marche!*“ su Macronu priešakyje propaguoja ES saugumo ir gynybos politikos gilinimą, ES kovos grupių aktyvumą ir Europos gynybos fondo sukūrimą. Taip pat pastebimas ypatingai daug bendradarbiavimo su Vokietija Europos saugumo ir gynybos politikos srityje.⁵⁸

Ketvirta priežastis, Politikos mokslininkų plačiąja prasme įvardijama nestabilumas Europos Sąjungoje kaimynystėje iš ten kylančios saugumo problemos. 2010 metais prasidėjęs Arabų pasaulio staigus demokratizacijos procesas sustojo ties Sirija, kurioje iki pat šios dienos vyksta pilietinis karas, kuris davė pradžią radikalių islamistų grupuotės „Islamo valstybė“ veiklai, kurie, pradėdami 2015-ais metais, įvykdė virtualią teroro ataką Europoje. Tais pačiais metais Europa susidūrė su dar vienu išbandymu – migrantų krize, kuri ne tik paaštrino socialines problemas, bet ir suskaldė ES šalių vienybę dėl skirtingų požiūrių į šios problemos sprendimo būdus.⁵⁹ Prie nestabilios kaimynystės formavimo prisidėjo ir Vladimiro Putino valdoma Rusija, kurią įvardinu **penktąja priežastimi**. Putino pradėta revizionistinė politika buvo pamatas karinėms kampanijoms Gruzijoje ir Ukrainoje bei Krymo aneksijai 2014-ais metais.⁶⁰ Taip pat Rusija pradėjo aktyvią propagandinę kampaniją prieš

⁵⁷ Erik Brattberg, „Trump’s European Misstep.“ *American Interest*, 2018.

<<http://carnegieendowment.org/2018/02/12/trump-s-european-misstep-pub-75518>> [Žiūrėta 2018 12 15].

⁵⁸ Andrea Frontini, „The ‘Macron effect’ on European defence: En Marche, at last?“ European Policy Centre, 2017 <http://aei.pitt.edu/87776/1/pub_7723_macroneffectoneuropeandefence.pdf> [Žiūrėta 2018 12 15].

⁵⁹ Rosner, 71.

⁶⁰ Ten pat.

ES: skleidžiant dezinformaciją siekiama kiršinti Europos bendruomenės, suteikiama daugiau politinės galios euro-skeptiškomis, prieš liberalias demokratijas nusiteikusioms politinėms jėgoms.⁶¹

Šeštoji priežastis – Europos Sąjungos Globalios Strategijos (angl. European Union Global Strategy arba EUGS) suformavimas. Pati strategija buvo priimta 2016-ųjų metų liepos mėnesį ir apibrėžia Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos gaires ir tai buvo naujausias dokumentas įvertinantis besikeičiančią politinę padėtį Europoje ir transatlantiniuose santykiuose.⁶² Ilgą laiką ES neturėjo jokio vaidmens gynybos ir atgrasymo srityje, kada siekiama karinėmis priemonėmis ginti ES gyventojus, teritoriją ir politines sistemas. Strateginiame dokumente ES pripažįsta ir dar kartą patvirtina, kad kolektyvinė gynyba yra suprantama kaip viso NATO valstybių bendra užduotis, tačiau tuo pačiu ES taip pat siekia gauti autonomiją saugumo ir gynybos politikos srityse.⁶³ ES Globalios Strategijos dokumente išdėstytos gairės galų gale vedė prie PESCO sutarties pasirašymo ir bendros saugumo ir gynybos politikos gilinimo.

Priežasčių, lėmusių Europos Bendros saugumo ir gynybos politikos gilinimą ir galų gale PESCO sutarties pasirašymą galime atsekti jau prieš dešimt metų. Rusijos – Gruzijos 2009-ųjų metų karas ir Sirijos pilietinis karas buvo pirmieji du pagrindiniai įvykiai, kurie pradėjo ES kaimynystės stabilumo grūties procesą. Toliau sekė Rusijos karinės operacijos rytų Ukrainoje ir Krymo aneksija 2014-iais metais. 2015-iais metais Europą sukrėtė karo pabėgėlių ir ekonominių migrantų antplūdis, o metų pabaigoje per Europos didžiuosius miestus nuvilnijo teroro aktai. 2016-iais metais besitęsiant teroro atakoms Europos žemyną užklupo nauji, netikėti ir nemalonūs įvykiai – Didžioji Britanija nusprendė pasitraukti iš ES, o už Atlanto vandenyno JAV Prezidento rinkimus laimėjo Donaldas Trumpas, kuris nevengė neigiamos retorikos ES ir NATO atžvilgiu. Drastiškai pasikeitusi saugumo aplinka privertė jau tais pačiais metais priimti Europos Sąjungos Globalią strategiją, kuri įtvirtino ES siekį autonomiškai spręsti saugumo ir gynybos klausimus. Visi šios išvardintos priežastys lėmė tai, kad 2017 metų pabaigoje buvo pasirašyta Nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo (PESCO) sutartis, kuri įgalina pasirašiusias ES valstybes koordinuoti savo veiksmus vykdant projektus įvairiuose gynybos ir saugumo srityse. Šie projektai apima įvairias sritis pradedant vadaviečių ir centrų kūrimu ir baigiant karinio mobilumo bei kibernetinių pajėgų stiprinimu.⁶⁴

Anksčiau aprašytos priežastys rodo, kad procesas iki PESCO sutarties pasirašymo buvo pakankamai ilgas. Per dešimtmetį įvyko keli Europą ir jos kaimynystę sukrėtę įvykiai, kurie prisidėjo prie Europos valstybių vadovų ir ES biurokratų mąstymo kaitos – nuo bendros saugumo ir gynybos

⁶¹ Marcin Zaborowski, „Poland and European Defence Integration.“ European Council on foreign relations, 2018. <https://www.ecfr.eu/publications/summary/poland_and_european_defence_integration> [Žiūrėta 2018 12 15].

⁶² Gotkowska, 2.

⁶³ Claudia Major, „Credible EU Defense Means Rethinking Sovereignty.“ Carnegie Europe, 2017. <<https://carnegieeurope.eu/strategieurope/71260>> [Žiūrėta 2018 12 15].

⁶⁴ Deividas Šlekys, „Deividas Šlekys: PESCO – ES prisitaikymo prie XXI a. saugumo iššūkių mechanizmas.“ 15min, 2018. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/komentarai/deividas-slekys-pesco-es-prisitaikymo-prie-xxi-a-saugumo-issukiu-mechanizmas-500-1056598>> [Žiūrėta 2018 12 15].

politikos ignoravimo, iki tokios politikos būtinybės supratimo. Vis dėlto šiame Magistro darbe bandau apginti teiginį, kad Donaldas Trumpas ir jo griežta retorika sąjungininkų Europoje atžvilgiu turėjo neigiamos įtakos Transatlantinei gynybos struktūrai, kas vėliau privertė ES valstybes pasirašyti gynybos politikos integraciją skatinantį PESCO susitarimą.

Šis teiginys iškeliamas atsižvelgiant į prieš tai išvardintų priežasčių nepakankamumo kriterijų. Vienas iš svarbiausių PESCO pasirašymo priežasčių anksčiau buvo įvardintas Jungtinės Karalystės pasitraukimas iš ES. Kadangi ši valstybė nepalaikė tolesnės ES integracijos saugumo ir gynybos srityje, jos pasitraukimas iš Bendrijos tam atvėrė kelią. Tačiau čia būtina kelti klausimą ar PESCO sutartis nebūtų buvus pasirašyta Jungtinei Karalystei pasilikus Europos Sąjungoje. Esmė tame, kad PESCO sutartį pasirašė 25-ios šalys iš dabar esančių 28-ių šalių. Šios sutarties nepasirašė Jungtinė Karalystė, Danijos Karalystė ir Malta, pastarosios dvi valstybės neišstojo iš Bendrijos. Todėl galima teigti, kad PESCO sutartis galėjo būti pasirašyta net ir Jungtinei Karalystei neišstojus iš ES.

„Emmanuelio Macrono veiksnys“ buvo pateiktas kaip svarbus kintamasis, kuris privedė prie PESCO sutarties pasirašymo. Emmanuelio Macrono išrinkimą galime vertinti dviem požiūriais. Visų pirma, jeigu vertiname šį politinį veikėją kaip tam tikrus idealus ir Europos Sąjungos viziją turintį žmogų, „Emmanuelio Macrono veiksnys“ tampa svarbesnis. Tai paaiškinama tuo, kad 2017-ais metais Prancūzijos Prezidento rinkimus laimėjęs euroskeptikai Marine 'ai Le Pen PESCO susitarimas tikriausiai nebūtų pasirašytas. Vis dėlto rinkimus laimėjęs kosmopolitui Emmanueliui Macronui, ES integracijos procesas dar labiau paspartėjo pasirašant PESCO susitarimą. Kita vertus būtina „Emmanuel'o Macrono veiksnį“ laikyti priklausomu kintamuoju, kadangi Europos lyderių ir ES biurokratų planus gilinti integraciją saugumo ir gynybos srityse paskatino kitos, prieš Prancūzijos Prezidento rinkimus nutikę, jau minėti įvykiai. Kadangi Jungtinės Karalystės pasitraukimas buvo atmestas kaip esminė priežastis, liko įvertinti likusias tris – Donaldo Trumpo išrinkimas JAV prezidentu, Europos Sąjungos ir jos kaimynystės saugumo erozija ir Europos Sąjungos Globalios Strategijos suformavimas.

Be jokios abejonės pokyčiai Europos Sąjungos saugumo ir gynybos srityje yra susiję su pačia saugumo padėties kaita. Europos kaimynystėje per dešimtmetį įvyko neįprastai daug įvykių, kurie palietė didelę dalį valstybių – Karas Gruzijoje, Ukrainoje bei Rusijos agresyvi politika ES atžvilgiu, taip pat suirutė Artimuosiuose Rytuose, migrantų krizė ir teroro aktai didžiuosiuose Europos miestuose. Vis dėlto verta kelti klausimą ar šios priežastys (trumpai tariant saugumo iššūkiai), yra esminės priežastys kurios lėmė PESCO sutarties pasirašymą. Ši sutartis buvo pasirašyta 2017 metais, t.y. 8-eri metai po Rusijos-Gruzijos karo, 7-eri metai nuo pilietinio karo Sirijoje pradžios, 4-eri metai po karo Ukrainoje pradžios, 2-eji metai nuo migrantų krizės ir teroro aktų Europoje pradžios. Todėl gali būti keliamas racionalus klausimas, kodėl Europos Sąjungos politikai nesusirūpino saugumo politika Rusijai pradėjus karinę operaciją Ukrainoje 2014-iaisiais metais, arba 2016 metais, kada jau

buvo įvykusios kelios teroristinės atakos? Šie argumentai rodo, kad nei Rusijos veiksny, nei teroro aktai nebuvo esminiai veiksniai, kurie privertė Europos Sąjungos šalis narias iškelti Bendrijos interesus aukščiau nacionalinių interesų ir siekti gilesnės ES integracijos saugumo srityje.

Europos Sąjungos Globali Strategija (angl. trumpinamas EUGS) buvo priimta 2016 metais ir nustatė bendrijos Globalios Strategijos gaires, kurios vėliau vedė prie PESCO sutarties sudarymo. Kita vertus būtina šią strategiją vertinti kaip ne esminę priežastį gilinti ES šalių integraciją saugumo ir gynybos srityse. EUGS visų pirma identifikavo Europos Sąjungos gerovei kylančius pavojus ir pateikė viziją kaip šias problemas spręsti. Kyla klausimas ar globali strategija būtų suformuota jeigu per paskutinį dešimtmetį Europos saugumo padėties radikaliai nebūtų pasikeitus. Todėl galime teigti, kad EUGS suformavimas nebuvo esminė priežastis pasirašyti PESCO.

JAV Prezidento Donaldo Trumpo veiksny dažnai politikos mokslininkų vadinamas vienu pagrindinių priežasčių, kodėl Europos Sąjungos lyderiai nusprendė siekti gilesnės ES integracijos saugumo ir gynybos politikos sferoje. Būtina šį kintamąjį panagrinėti plačiau. Visų pirma dažniausiai manoma, kad būtent Donaldo Trumpo neigiama retorika NATO ir ES šalių atžvilgiu privedė prie PESCO sutarties pasirašymo. Čia būtina pabrėžti, kad izoliacionistinės užsienio politikos vykdymas nėra naujas reiškinys Jungtinėse Amerikos Valstijose. Tokia politika buvo vykdoma pirmojoje XX-ojo amžiaus pusėje. Planai vykdyti JAV užsienio politiką paremtą izoliacija vėl buvo pasiūlyti praėto amžiaus paskutiniame dešimtmetyje. Tada Jungtinėse Amerikos Valstijose sustiprėjo vienašališkumą (angl. *unilateralism*) palaikančių valstybės tarnautojų ir politikų stovykla. Šios stovyklos atstovai tikėjo, kad JAV turėtų atsisakyti perteklinių sąjungų su užsienio valstybėmis, kurios vis dar egzistavo nuo Šaltojo karo laikų ir turėtų labiau izoliuotis nuo pasaulio.⁶⁵ Čia būtina pabrėžti, kad vadinamas „naujasis populizmas“ arba izoliacionizmas buvo labai gajus JAV vidaus politikoje. 1995 metais pasirodė pirmosios kalbos dėl galimybės Jungtinės Valstijoms pasitraukti iš Jungtinių Tautų Organizacijos, o 1996 metais vykstant pirminiems Respublikonų rinkimai į JAV prezidento postą vienas iš partijos narių Patas Buchananas buvo taip pačiai nusistatęs prieš paramą užsienio valstybėms, nekontroliuojamą imigraciją ir neteisingus prekybinius susitarimus kaip ir dabartinis JAV prezidentas Donaldas Trumpas.⁶⁶ Tokios diskusijos JAV vidaus politikoje turėjo įtakos ir užsienio valstybių požiūriui į Jungtinių Valstijų vaidmenį globaliame pasaulyje. Supratus apie galimą naują JAV izoliacionizmo etapą ES valstybės Jungtinė Karalystė ir Prancūzija 1998-iais metais pasirašė St. Malo susitarimą, kuris įgalino šias valstybes vykdyti karines operacijas ES saugumo ir gynybos politikos rėmuose už Europos ribų. Vis dėlto Europos valstybės nesugebėjo rasti būdo kaip dar labiau gilinti ES integraciją saugumo ir gynybos politikos rėmuose – 1998-iais metais dar nebuvo pasirašyta

⁶⁵ John Dumbrell, „Varieties of Post-Cold War American Isolationism.“ *Government and Opposition*, 34(1), 1999, 25-26.

⁶⁶ Ten pat, 29-32.

sutartis, kuri priverstų Bendrijos šalis kooperuoti savo veiksmus ir prisidėti prie įvairių gynybos projektų įgyvendinimo, kas buvo padaryta jau pasirašytame PESCO susitarime. Tai paaiškinti galime tuo, kad 1996-ųjų metų JAV Prezidento rinkimus laimėjo Demokratų partijos kandidatas Billas Clintonas, kuris NATO atžvilgiu buvo nuosaikus, o jo prezidentavimo metu JAV nepradėjo izoliacionistinės užsienio politikos.

Aukščiau išdėstyta argumentacija rodo, kad JAV veiksnys yra esmingai svarbus ES saugumo ir gynybos politikos formavimui. 2016-iais metais JAV Prezidentu išrinkus Donaldą Trumpą buvo pasėta abejonė dėl tarp-Atlantinių santykių tęstinumo. Griežtesnė JAV pozicija NATO ir ES šalių atžvilgiu galėjo turėti reikšmingos įtakos PESCO susitarimui. Taip pat, mano nuomone, prie esamos padėties susiformavimo taip pat prisidėjo ir Donald Trumpo asmeninis elgesys, kuris galėjo prisidėti prie ES šalių vadovų nepasitikėjimo JAV prezidentu ir jo garantijomis Europos saugumo ir gynybos politikai.

Transatlantinė gynybos struktūra

Šioje dalyje bus tiriama transatlantinė gynybos struktūra, kuri mano suformuotame K. R. Popperio ir J. Agassio institucinio individualizmo doktrinos grafike užima „Struktūra“ poziciją. Institucinio individualizmo doktrinoje struktūros sudaro individų aplinkos visumos dalį ir gali turėti įtakos individams priimant sprendimus struktūrų ir kitų individų atžvilgiu. Transatlantinė gynybos struktūra aš vadinu visus Šiaurės Amerikos ir Europos valstybių gynybinius santykius. Transatlantinė gynybos struktūra iki šių dienų yra įprasminama NATO institucijos kontekste, kuriai priklauso didžioji dalis Šiaurės Amerikos ir Europos valstybių. Tačiau, kaip buvo minėta anksčiau, PESCO sutartis įprasmina Europą kaip atskirą transatlantinės gynybos struktūros arba NATO ramstį, kuris nepriklausomai nuo JAV ir Jungtinės Karalystės, įprasmina atskirą ES gynybos politiką.⁶⁷ Todėl, siekiant paaiškinti Donald Trumpo įtaką PESCO sutarties pasirašymui, būtina aprašyti pačios struktūros, t.y. transatlantinės gynybos struktūros arba NATO realijas, kurios buvo iki 2017 metų ir galėjo daryti įtaką JAV Prezidento priimamiems sprendimams.

Žinoma, dalis sociologų ir mokslo filosofų teigtų, kad istorinio įvykio tyrimas pradėdant tirti institucijų įtaką individui yra tradicinis holistinis metodas, kuris turėtų paneigti mano ginamą teiginį, kad individu įvardinamas Donaldas Trumpas turėjo įtakos NATO struktūriniam pokyčiams ir PESCO sutarties pasirašymui. Tačiau, kaip buvo rašyta anksčiau, J. Agassio Institucinio individualizmo doktrina tuo ir išsiskiria iš įprastinio metodologinio individualizmo ir holizmo ginčo,

⁶⁷ Brattberg, *Two Cheers for European Defence Cooperation*.

kadangi sugeba apjungti abi taip, kad būtų išlaikomas individo dominavimo institucijų atžvilgiu požiūris ir tuo pačiu neignoruoiant institucijų koegzistavimo su individais socialiniame pasaulyje. Todėl manau, kad nereikėtų vertinti šiame darbe naudojamos metodologijos kaip holistinės.

Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacija. Šiame tyrime Instituciją, kuri turėjo įtakos Donaldso Trumpo aplinkybėms ir galų gale siekiui „reformoms“ įvardinu pačią NATO instituciją, kuri yra transatlantinės gynybos struktūros svarbiausia dalis ir kuriai priklauso didžioji dalis Šiaurės Amerikos ir Europos valstybių. Tai yra institucija Popperio ir Agassi'o institucinio individualizmo kontekste, kadangi Šiaurės Atlanto susitarimas buvo pasirašytas 1949 metais valstybių steigėjų vadovų, kurie NATO suteikė tikslus ir „kūną“, ir kuriuo jie visi yra įpareigoti ir išsprauti į tam tikrus politikos formavimo rėmus. Kitaip kalbant NATO yra taisyklių visumą, kuriomis valstybių šalių vadovai įsipareigoja vienas kitam laikytis.

Šios taisyklės ir šalių įsipareigojimai yra įrašyti Šiaurės Atlanto sutarties tekste, kurie yra NATO šalių tarpusavio santykių pamatas jau 70 metų. Šiuo susitarimu pasirašiusios šalys įsipareigoja⁶⁸:

1. Savo tarptautiniuose santykiuose susilaikyti nuo grasinimo jėga ar jėgos panaudojimo bet kuriuo būdu, nesuderinamu su Jungtinių Tautų tikslais;
2. Prisidėti prie tolesnio taikių ir draugiškų tarptautinių santykių plėtojimo stiprindamos savo laisvas institucijas, siekdamas geresnio principų, kuriais grindžiamos tos institucijos, supratimo bei plėtodamos stabilumo ir gerovės sąlygas;
3. Kiekviena atskirai ir kartu, nuolatinėmis ir veiksmingomis savo pačių bei tarpusavio paramos priemonėmis palaikyti ir plėtoti individualų ir kolektyvinį pajėgumą ginkluotam užpuolimui atremti;
4. Vienos ar kelių iš jų ginkluotas užpuolimas Europoje ar Šiaurės Amerikoje bus laikomas jų visų užpuolimu, ir tokio ginkluoto užpuolimo atveju kiekviena iš jų <...> nedelsdama suteiks pagalbą užpultai ar užpultoms Šalims.

Šie įsipareigojimai konstatuoja visapusišką šalių narių įsipareigojimą savitarpio taikiam problemų sprendimui bei karinei pagalbai ir gynybos politikos koordinavimui. To pasekoje, remiantis Popperio ir Agassio institucinio individualizmo doktrina, NATO atitinka institucijos apibrėžimą. Ši institucija buvo sukurta individų, kurie NATO suteikė prasmę, tikslą ir, galų gale, jie patys tapo šio aljanso veikiami ir priklausomi nuo jo taisyklių. Taigi, remiantis institucinio individualizmo prieiga, ir konstatuojant, kad struktūras sudaro individualūs žmonės, kurie šias formuoja, būtina tirti struktūrai priklausančių individų tarpusavio santykius tam, kad būtų galima paaiškinti joje vykstančius procesus. Todėl, jeigu norime paaiškinti Donaldso Trumpo įtaką PESCO sutarties pasirašymui, visų pirma

⁶⁸ NATO, „Šiaurės Atlanto Sutartis.“ Vašingtonas: NATO, 1949.
<https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=lt>.

būtina tirti individų tarpusavio ryšius šioje transatlantinėje gynybos struktūroje, kas ir bus darome toliau šiame paragrafe. Čia noriu pabrėžti, kad toliau tiriant individų santykius transatlantinėje gynybos struktūroje neretai individualiais bus įvardinamos pačios valstybės. Taip padariau siekiant metodologinio aiškumo, kadangi nuolatinis valstybių vadovų vardų ir pavardžių rašymas gali klaidinti bei reikalauti labai daug laiko, o taip pat ir šaltiniuose, kuriais remiuose, tik retais atvejais tikslingai įvardinami valstybių vadovai. Valstybės yra sudarytos iš individualių žmonių, todėl šiame paragrafe minint valstybes kaip individus visada turiu mintyje šias valstybes tarptautiniuose santykiuose atstovaujančius individus.

JAV ir Europos šalių santykiai NATO struktūroje. Istorijos tėkmėje taip susiklostė, kad NATO europinės šalys įvairiais istoriniais momentais laukdavo ir siekdavo priversti JAV patvirtinti savo įsipareigojimus Europai, taip siekiant užsitikrinti JAV paramą galimų konfrontacijų su priešiškomis valstybėmis metu. Pirmieji „panikos ženklai“ Europoje pasireiškė dar praeito šimtmečio septinto dešimtmečio pabaigoje, kada JAV įsivėlė į brangų karą Vietname. Dėl šio karo NATO partnerės Europoje iškėlė abejonę dėl JAV įsipareigojimų vykdymo, kadangi buvo bijoma ar Jungtinės Valstijos, kariaudamos Azijoje sugebės suteikti strateginę karinę paramą Europai karo su SSRS atveju.⁶⁹ Santykiai toliau šalo ir JAV Prezidentu tapus Ričardui Niksonui, kuris, nepaisant to, kad bandė stiprinti santykius su Europos šalimis bei patvirtino Jungtinių Valstijų įsipareigojimus savo partnerėms, JAV interesus kėlė aukščiau už sąjungininkų. Niksonas siekė priversti Europos šalis daugiau prisidėti prie kolektyvinės gynybos, tačiau tuo pačiu 1971 įvykdė monetarinę reformą ir sustabdė „Bretton Woods“ ekonominės sistemos egzistavimą, kas turėjo neigiamų pasekmių partnerėms Europoje. Tokia Niksono politika buvo vykdoma nepasitarus su sąjungininkais už Atlanto, todėl dar labiau šaldė transatlantinius santykius, kas vedė prie nepriklausomos Europos šalių ekonominės politikos, kuri vis dažniau neįtraukdavo Jungtinių Valstijų.⁷⁰ Šaltojo karo pabaigoje JAV Prezidentui Ronaldui Reaganui pavyko sutvirtinti ir išlaikyti šiltus santykius su pagrindiniais Jungtinės Karalystės ir Vokietijos vadovais, nors ir buvo nesutarimų įvairiais geopolitiniais klausimais.⁷¹ Tačiau esminis istorinis įvykis, kuris iš esmės pakeitė Europos šalių požiūrį į JAV buvo 2001 metų rugsėjo 11 teroro aktai ir po jo sekusi amerikiečių invazija į Iraką. Šis Džordžo Bušo veiksmas, nesankcionuotas Jungtinių Tautų Organizacijos ir nepalaikomas pagrindinių Europos kontinentinių valstybių (Vokietijos ir Prancūzijos), perskyrė NATO į dvi stovyklas ir sukūrė pleišta JAV ir Europos santykiuose.⁷² Šio pleišto panaikinti nesugebėjo net Barakas Obama, kuris prezidentinės kampanijos metu ypatingai daug dėmesio skyrė tarptautiniams santykiams ir JAV

⁶⁹ Joyce P. Kaufman, „The US perspective on NATO under Trump: lessons of the past and prospects for the future.“ *International Affairs*, 93(2), 2017, 253.

⁷⁰ Ten pat, 255-256.

⁷¹ Ten pat, 257.

⁷² Ten pat, 259.

globalinio prestižo atkūrimui. Nors Obamai pavyko užmegzti šiltus santykius su Europos valstybių vadovais, o pačiame žemyne jis tapo labai populiarus, tačiau ilgainiui Europos valstybių vadovai pradėjo rodyti skepticizmą dėl JAV įsipareigojimų ES sąjungininkams vykdymo. Jungtinėms Valstijoms vėl pradėjo telkti savo dėmesį į Azijos regioną, kuriame JAV ir jos sąjungininkai susidūrė su kylančią Kinijos jėga. Ir nors Barakas Obama patikino sąjungininkus Europoje dėl tvirtų JAV įsipareigojimų jų atžvilgiu, tačiau tokie pasisakymai Senojo žemyno vadovams jau turėjo mažai reikšmės. Šiuo momentu ES jau buvo atskiras valstybių blokas, kuris nebuvo linkęs nuolatos palaikyti ir prisitaikyti prie JAV vykdomos politikos bei turėjo esminių nesutarimų įvairiais geopolitiniais klausimais. Tai įrodo ir ES valstybių pradėta vykdyti atskira nuo JAV užsienio politika Kinijos atžvilgiu.⁷³

JAV dominavimas NATO struktūroje. Žvelgiant iš karinės perspektyvos NATO kaip transatlantinės gynybos struktūra visą Šaltojo karo laikotarpį buvo dominuojama Jungtinių Amerikos Valstijų, t.y. Aljanse buvo matoma kaip karinė lyderė. Pačios Jungtinės Valstijos džiaugėsi hegemonės pozicija NATO struktūroje, kadangi tokia pozicija suteikė jai daugiau galių Europos saugumo struktūroje užtikrinant savo ekonominį ir politinį pranašumą.⁷⁴ Tuo pačiu egzistavusi karinė atskirtis tarp JAV ir Europos partnerių buvo labiau bendro sutarimo tarp valstybių politikų reikalas. Nepaisant to, kad net ir Šaltojo karo metu dažnai iš JAV politikų lūpų pasigirdavo kritika Europos valstybėms dėl per mažo gynybos finansavimo, vadinamojo „naštos pasidalijimo“ principo, tačiau tokia retorika labiau buvo skirta vidaus rinkai, rinkėjams. Pati JAV, kaip supergalia ir tiesioginė SSRS konkurentė privalėjo turėti milžiniškas karines pajėgas, kurių akivaizdoje Europos karinė galia atrodė žymiai smulkesnė.⁷⁵

Žlugus Sovietų Sąjungai buvo pastebimas ryškus išlaidų gynybai mažinimas abejose Atlanto pusėse, tačiau JAV karinis dominavimas NATO struktūroje išliko. Karas Irake ir vėliau vykusi NATO intervencija Balkanuose rodė Jungtinių Valstijų karinę galią ir Europos šalių ne sugebėjimą išspręsti kaimynystėje vykstančios krizės be JAV karinės ir diplomatinės lyderystės.⁷⁶ Vis dėlto vėlesni laikai parodė, kad JAV politinė lyderystė NATO išseko, tačiau JAV ir toliau vadovavo koalicijos globaliu mastu. Kaip jau buvo minėta anksčiau, Džordžo Bušo invazija į Iraką nebuvo palaikoma pagrindinių NATO valstybių, todėl pačioms Jungtinėms Valstijoms teko lyderės pozicija vykdyti kolektyvinę gynybą po rugsėjo 11-osios teroro atakų.⁷⁷

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ Ellen Hallams ir Benjamin Schreer, „Toward’s a „post-American“ alliance? NATO burden-sharing after Libya.“ *International Affairs*, 88(2), 2012, 314-315.

⁷⁵ Ten pat.

⁷⁶ Ten pat, 316, cituota iš John E. Peters, Stuart E. Johnson, *European contributions to Operation Allied Force: implications for transatlantic cooperation*. Santa Monica, CA: RAND, 2001.

⁷⁷ Ten pat, 316-317.

Nepaisant nuolatinio JAV noro priversti Europos šalis prisiimti daugiau atsakomybės bendroje NATO saugumo srityje ir daugiau „pasidalinti naštos“, tačiau ir Obamos prezidentavimo laikais išliko sąlyginis Jungtinių Valstijų dominavimas Aljanso gynybos srityje. 2011 metais vykstant NATO karinėms operacijoms Libijoje, konflikto analitikai teigė, kad prasidėjo nauja Aljanso era, kurioje Europos šalys perėmė iniciatyvą kariniais klausimais iš JAV ir pradėjo aktyviau prisidėti „dalinantis Aljanso našta“.⁷⁸ Europos Valstybės, vadovaujant NATO, perėmė iniciatyvą iš Jungtinių Valstijų, kurios apie mėnesį strateginiu lygmeniu vadovavo pirmosioms operacijos „*Odyssey Dawn*“ fazėms.⁷⁹ Tačiau būtina konstatuoti, kad visos operacijos Libijoje metu, net ir karinę iniciatyvą perėmus NATO Europos šalims, JAV išlaikė didelę savo karinių pajėgų dalyvavimą. Taip stebina prastas Europos šalių pasirengimas šiai operacijai: Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės pajėgos sunkiai įveikė prasčiau pasirengusias Libijos pajėgas.⁸⁰ Tad karinė intervencija į Libiją, kurioje iniciatyvą vėliau iš Jungtinių Valstijų perėmė ES nėra pats geriausias „naštos dalinimosi“ principo pavyzdys.

Išvada. Transatlantinei gynybos struktūrai priklausanti NATO organizacija yra taisyklių visuma, kurių visos valstybės narės turi laikytis. Šios organizacijos (institucijos) atveju svarbūs ir individų, kurie puoselėja ir laikosi šių taisyklių tarpusavio santykiai - abipusė pagarba ir pasiryžimas ginti vieni kitus, įsipareigojimų patvirtinimas. Taip pat tiriant NATO istoriją pastebimas JAV įtakos ir lyderystės sureikšminimas, kada Europos partnerės daugeliu atvejų kliovėsi Jungtinių Valstijų karine galia ir galimybe apginti Aljansą nuo Komunizmo. JAV ir Europos šalių santykiai dažnai primena šeimyninius santykius, kada vyresnieji broliai ir seserys imasi iniciatyvos ir padeda jaunesniems ir silpnesniems šeimos nariams, kurie patys savimi nesugeba tinkama pasirūpinti. Toks palyginimas galbūt netinkamas moksliniam tyrimui, tačiau puikiai iliustruoja JAV dominavimą transatlantinėje gynybos struktūroje. Tačiau tokia padėtis ne visada tenkindavo JAV politikus, kurie siekdavo didesnio partnerių indelio į bendrą gynybos politiką ir aktyvesnio „naštos dalijimosi“ principo įgyvendinimo. Tokia JAV pozicija transatlantinės gynybos struktūroje, remiantis institucinio individualizmo doktrina, galimai turėjo įtakos Donaldso Trumpo aplinkybių visumai ir jo priimamiems sprendimams, kurie galų gale turėjo įtakos PESCO sutarties pasirašymui.

⁷⁸ Brian Knowlton, „In Libyan Conflict, European Power was Felt.“ The New York Times, 2011. <<https://www.nytimes.com/2011/10/21/world/europe/in-libyan-conflict-european-power-was-felt.html>> [Žiūrėta 2019 04 15].

⁷⁹ Hallams, 320-321.

⁸⁰ Ten pat, 323.

Transatlantinės gynybos struktūros įtaka Donaldo Trumpo aplinkybių visumai

Šioje tyrimo dalyje tirsiu kaip NATO institucija galėjo turėti įtakos Donaldo Trumpo aplinkybių visumai, kas vėliau galimai turėjo įtakos jo priimamiems sprendimams ir dėl ko vėliau sekė PESCO sutarties pasirašymas. Prisimenant K. R. Popperio ir J. Agassio institucinį individualizmą perteikiantį mano sukurtą grafiką, ši tyrimo dalis atitinka „Individo aplinkybių ir tikslų visuma“ grafiko dalį. Išsireiškimas „aplinkybių visuma“, metodologine prasme, yra pakankamai platus, tačiau tampa siauresnis, kai žinome patį individą, kurio aplinkybių visumą tiriamo, bei bandome išnagrinėti, kaip šis individas galėjo turėti įtakos PESCO sutarties pasirašymui.

Remiantis institucinio individualizmo doktrina, struktūra turi įtaką individų aplinkybių visumai ir jų priimamiems sprendimams. Ankstesnėje tyrimo dalyje pavyko prieiti prie išvados, kad NATO, kaip pagrindinė transatlantinės gynybos struktūros organizacija, visą XX-amžių buvo dominuojama Jungtinių Amerikos Valstijų. Ši JAV hegemonija išliko ir XXI-jame amžiuje, ypatingai gynybos srityje, tačiau jau po rugsėjo 11-sios išpuolių diskusija dėl būtinybės Europos valstybėms svariau prisidėti prie Aljanso „naštos dalijimosi“ suaktyvėjo.⁸¹ Šis tarpvalstybinis dialogas dėl „naštos dalijimosi“ galėjo turėti įtakos ir Donaldui Trumpui, kurio pasirinkta „Pirmiausia Amerika“ (angl. „America First“) strategija akcentavo būtinybę mažinti JAV įsipareigojimus sąjungininkams, juos verčiant labiau prisidėti prie bendros gynybos politikos.⁸² Siekiant atsakyti į šį klausimą būtina plačiau panagrinėti Donaldo Trumpo JAV prezidento rinkimų kampanijos metu įvardintą ir vėliau vykdomą užsienio politiką pavadinimu „Pirmiausia Amerika“. „America First“ politikos idėja ir įgyvendinimas yra esminė terpė, per kurią juntama NATO struktūros įtaka Donaldo Trumpo aplinkybių visumai, ir kuri gali paaiškinti Donaldo Trumpo poziciją NATO atžvilgiu ir galimą įtaką PESCO sutarties pasirašymui.

„Pirmiausia Amerika“. Ši užsienio politikos idėja nėra sukurta Donaldo Trumpo administracijos, tačiau buvo jos pasisavinta Prezidentinių rinkimų kampanijos metu. „Pirmiausia Amerika“ yra visų pirma asocijuojama su izoliacine politika, kuri savanoriškai apriboja JAV globalių veiksmų galimybes, siekiant išlaikyti valstybės gerovę, t.y, siekiant ginti „pačius geriausius“ valstybės interesus. Pirmasis JAV Prezidentas Džordžas Vašingtonas dar 1796 metais siūlė nesikišti į kitų pasaulio valstybių reikalus.⁸³ Tačiau tik po Pirmojo pasaulinio karo „Pirmiausia Amerika“ politinės pažiūros tapo dominuojančios JAV politinėje sistemoje, kada pasibaigus karui

⁸¹ Ten pat, 317.

⁸² Peter Dombrowski, Simon Reich, „Does Donald Trump have a grand strategy?“ *International Affairs*, 93(5), 2017, 1018.

⁸³ Lily Rothman, „The Long History Behind Donald Trump’s „America First“ Foreign Policy.“ *Time*, 2016. <<http://time.com/4273812/america-first-donald-trump-history/>> [Žiūrėta 2019 04 15].

Jungtinės Valstijos tapo stabilios ir ekonomiškai stiprios lyginant su Europos sąjungininkėmis.⁸⁴ Vis dėlto čia būtina pabrėžti, kad „Pirmiausia Amerika“ idėja neturi vieno ir to pačio apibrėžimo – jis yra kintantis laike ir netgi gali priklausyti nuo individų interpretacijų. Pavyzdžiui 28-asis JAV prezidentas Woodrow‘as Wilson‘as naudojo „Pirmiausia Amerika“ moto savo „nesikišimo“ politikos Pirmojo pasaulinio karo metais pagrindimui: „Jungtinės Valstijos turi laukti ir taupyti resursus iki kol kariaujančios pusės „nuėjo taip toli“, kad jas būtina sustabdyti““. 1917-ais metais Woodrow‘as Wilson‘as besiremdamas tuo pačiu moto paskelbė karą Vokietijos Imperijai, kuri pradėjo skandinti JAV laivus Atlanto vandenyne.⁸⁵ O jau Antrojo pasaulinio karo metais sukurtas „Pirmiausia Amerika“ komitetas (angl. The America First Committee), kurį sudarė apie 800 tūkst. žmonių, tarp kurių buvo ir labai įtakingų žmonių, griežtai pasisakė už JAV neutralitetą ir kritikavo Prezidento Ruzvelto administraciją, kurią kaltino karo kurstymu. Vėlesniais laikais taip pat neretai pavykdavo išgirsti šio komiteto narius skelbiančių antisemitinių pareiškimų.⁸⁶ Nepaisant tamsiosios „Pirmiausia Amerika“ idėjos pusės būtina, konstatuoti, kad kiekvienas individas ją gali suprasti skirtingai, todėl svarbu išnagrinėti Donaldo Trumpo „Pirmiausia Amerika“ idėjos koncepciją.

Donaldas Trumpas ir „Pirmiausia Amerika“. Donaldo Trumpo „Pirmiausia Amerika“ idėja yra suprantama kitaip, nei ji buvo suprantama XX amžiaus pirmojoje pusėje. Pats JAV Prezidentas dar savo rinkiminės kampanijos metu teigė, kad jis nėra „izolacionistas“, bet, iš tiesų, yra „Pirmiausia Amerika“.⁸⁷ Taip pirmą kartą jis pateikė „Pirmiausia Amerika“ idėjos dichotomiją: yra skirtumas tarp izolacionizmo ir šios idėjos, kuri gali nulemti visai kitą užsienio politiką. 2016 metais Respublikonų partijos nominacinėje kalboje Donaldas Trumpas šią dichotomiją paaiškino: „Svarbiausias skirtumas tarp mūsų ir mūsų oponentų plano yra tas, kad mūsų planas iškels Ameriką Pirmiausia. Amerikietiškas, o ne globalizmas, bus mūsų kredo. Kol mes esame vadovaujami politikų, kurie neiškelia Amerikos Pirmiausia, tol galime būti tikri, kad kitos tautos negerbs Amerikos. Visa tai pasikeis 2017 m.“⁸⁸ Tais pačiais metais kalbėdamas apie savo prezidentinę užsienio politiką ir išsakydamas savo nuomonę apie NATO Donaldas Trumpas užsiminė: „<...> Pirmiausia Amerika, taip, mes daugiau nebebusime apiplėšiami. Mes būsime draugiški su visais, bet niekas prieš mus neturės pranašumo. Mes ne izolacionistai - nenoriu ten eiti, nes netikiu tuo. Manau, kad mes būsime

⁸⁴ Ten pat.

⁸⁵ Eric Rauchway, „How „America First“ Got Its Nationalistic Edge.“ The Atlantic, 2016.

<<https://www.theatlantic.com/politics/archive/2016/05/william-randolph-hearst-gave-america-first-its-nationalist-edge/481497/>> [Žiūrėta 2019 04 15].

⁸⁶ Krishnadev Calamur, „A Short History of „America First.“ The Atlantic, 2017.

<<https://www.theatlantic.com/politics/archive/2017/01/trump-america-first/514037/>> [Žiūrėta 2019 04 16].

⁸⁷ Rothman.

⁸⁸ Politico Staff, „Full text: Donald Trump 2016 RNC draft speech transcript.“ 2016.

<<https://www.politico.com/story/2016/07/full-transcript-donald-trump-nomination-acceptance-speech-at-rnc-225974#ixzz4FiNnOL3I>> [Žiūrėta 2019 02 15].

labai globalūs, bet nebebusime apiplėšiami šių šalių“.⁸⁹ Donaldas Trumpas „Pirmiausia Amerika“ idėją supranta ne kaip izoliacionizmą, kuris buvo ypatingai populiarus XX amžiuje dėl nuolatinių globalių konfliktų, o kaip valstybės interesų iškėlimą virš globalių interesų. Donaldas Trumpas Jungtinės Amerikos Valstijos nepriims „Pasaulio policininko“ vaidmens, jeigu tai nebus naudinga pačioms Jungtinėms Valstijoms. Donaldas Trumpas teigimu šiuo momentu tai nėra naudinga, kadangi JAV yra įsipareigojusi ginti sąjungininkus nuo agresijos, tačiau Jungtinių Valstijų ekonomika nebėra stipri, valstybinė skola tuoj pasieks 21 trln. Dolerių.⁹⁰ Sudėtinga ekonominė padėtis ir siekis vykdyti „Pirmiausia Amerika“ strategiją verčia Donaldą Trumpą atsakyti plačių įsipareigojimų sąjungininkams, juos verčiant prisiimti daugiau naštos bendros gynybos politikoje.⁹¹ Tiesa, siekis priversti sąjungininkus daugiau prisidėti prie „naštos pasidalijimo“ ir bendros gynybos nėra vien tik Donaldas Trumpas „Pirmiausia Amerika“ strategijos dalis. Tokius pačius tikslus kėlė ir prieš Donaldą Trumpą buvę JAV prezidentai. Kaip jau buvo minėta anksčiau tokia JAV retorika Europos valstybių atžvilgiu prasidėjo jau Šaltojo karo laikotarpiu, tačiau ypatingai suaktyvėjo tik XXI-jame amžiuje. Net ir buvęs JAV Prezidentas Barack'as Obama, ypač mėgstamas politikas Europoje, antrosios kadencijos pabaigoje vaizdžiai tariant „barė“ kitas NATO sąjungininkes, kad šios nesugeba vykdyti savo finansinių įsipareigojimų.⁹²

Taigi, jau įvardinome, kad Donaldas Trumpas Prezidentinių rinkimų kampanijos metu jo užsienio politika buvo formuojama „Pirmiausia Amerika“ strategijos, kurioje ypatingas dėmesys buvo skiriamas santykiams su sąjungininkais bei bandymas juos priversti prisiimti daugiau atsakomybės ir naštos transatlantinėje gynybos struktūroje. Čia pastebime NATO institucijos įtaka šio individo aplinkybių visumai. Vertinant hipotetiškai, Donaldas Trumpas besiremdamas „Pirmiausia Amerika“ strategija neakcentuotų transatlantinėje struktūroje vykstančio dialogo dėl bendros NATO šalių „naštos dalijimosi“ principo. Šis principas dažnai siejamas su Šiaurės Atlanto Sutarties 3-ojo straipsniu, kuriame visos pasirašiusios šalys įsipareigoja „palaikyti ir plėtoti individualų ir kolektyvinį pajėgumą ginkluotam užpuolimui atremti“.⁹³ Žinoma apibrėžti pajėgumo palaikymą ir plėtojimą gali būti sudėtinga, kadangi tai yra subjektyvi tema, vėlgi priklausoma nuo individų vertinimo ir susitarimo. Todėl NATO šalių vadovai dažniausiai užsimindami apie „naštos dalijimosi“ principą dažniausi referuoja į 2014 metais Velse priimtą nutarimą, kuris leido apibrėžė NATO šalių tikslus siekti skirti gynybos sričiai 2 proc. BVP.⁹⁴

⁸⁹ The New York Times, „Transcript: Donald Trump Expounds on His Foreign Policy Views.“ The New York Times, 2016. <<https://www.nytimes.com/2016/03/27/us/politics/donald-trump-transcript.html?smid=tw-nytpolitics&smtyp=cur>> [Žiūrėta 2019 02 15].

⁹⁰ Ten pat.

⁹¹ Dombrowski.

⁹² Ayesha Rascoe, Yeganeh Torbati, „Burden sharing woes to cloud Obama's trip to NATO summit.“ 2016. <<https://www.reuters.com/article/us-nato-summit-obama-idUSKCN0ZM2KX>> [Žiūrėta 2019 02 15].

⁹³ NATO, „Šiaurės Atlanto Sutartis.“

⁹⁴ Rascoe.

2014 metų NATO viršūnių susitikimo nutarimai. Rusijos agresijos Ukrainoje kontekste, Aljanso vadovai įsipareigoji didinti gynybos biudžetus ir per dešimtmetį pasiekti užsibrėžtą tikslą – skirti 2 proc. BVP gynybos išlaidoms.⁹⁵ Be šio įsipareigojimo Velse taip pat buvo nuspręsta nebemažinti jau esamų išlaidų gynybai, bei realiai didinti gynybos išlaidas nebandant lyginti su valstybių BVP. Šis susitarimas buvo pirmasis bandymas keisti NATO struktūrą, kurioje dominuoja JAV, ir suteikti daugiau atsakomybės gynybos srityje Europos šalims. Šis susitarimas įpareigojo visas šalis didinti gynybos biudžeto finansavimą, tačiau neužtikrino jokių nuobaudų kurios grėstų, jeigu valstybės nesilaiko šių susitarimų. Valstybės sutarė kiekvienais metais peržiūrėti savo progresą Velse užsibrėžtų tikslų atžvilgiu,⁹⁶ tačiau toks punktas leidžia mums suprasti, kad kiekviena pasirašiusi valstybė turi nemažą autonomiją laikytis arba nesilaikyti užsibrėžtų tikslų.

Vertinant NATO šalių įsipareigojimų vykdymą 2014 – 2017 metais būtina konstatuoti, kad situacija dviprasė. Remiantis 2018 metų NATO komunikatu dėl gynybos finansavimu didžioji dalis NATO šalių simboliškai didino gynybos finansavimą, taip laikydamiesi Velse duotų įsipareigojimų nemažinti esamo gynybos finansavimo, ir jį didinti. Rumunija, Latvija ir Lietuva buvo tos šalys kurios išskirtinai sparčiai didino gynybos finansavimą, kurio tikrai nebūtų galima pavadinti simboline. Šalys, kurios nesilaikė įsipareigojimų būtų galima įvardinti kaip: Prancūziją, Kroatiją, Albaniją ir Belgiją, kurios šiuo laikotarpiu mažino gynybos išlaidas. Gynybos išlaidas taip pat mažino ir JAV bei Jungtinė Karalystė, tačiau jos 2014 metais gynybai skyrė daugiau nei 2 proc. BVP, todėl joms nebuvo taikomi Velse priimti įsipareigojimai⁹⁷ (žiūrėti grafiką nr.2).⁹⁸

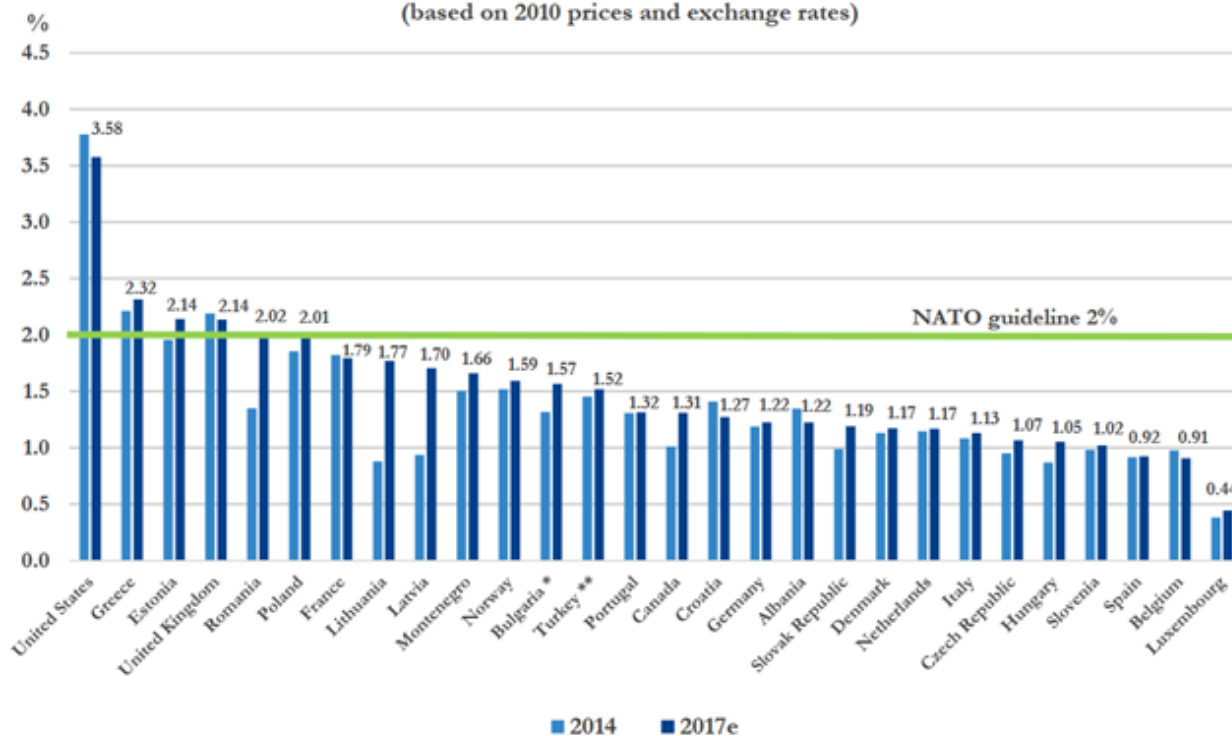
⁹⁵ Malcolm Chalmers, „Defense Spending – Beyond the 2 Percent Target.“ Carnegie Europe, 2015. <<https://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=59577>> [Žiūrėta 2019 03 17].

⁹⁶ NATO, „Wales Summit Declaration.“ NATO, 2014. <https://www.nato.int/cps/ic/natohq/official_texts_112964.htm>
⁹⁷ Chalmers.

⁹⁸ Grafikas paimtas iš NATO, „Defence Expenditure of NATO Countries (2011-2017).“ PER/CP(2017)111, 2017. <https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_06/20170629_170629-pr2017-111-en.pdf> [Žiūrėta 2019 04 25].

Graph 2 : Defence expenditure as a share of GDP (%)

(based on 2010 prices and exchange rates)

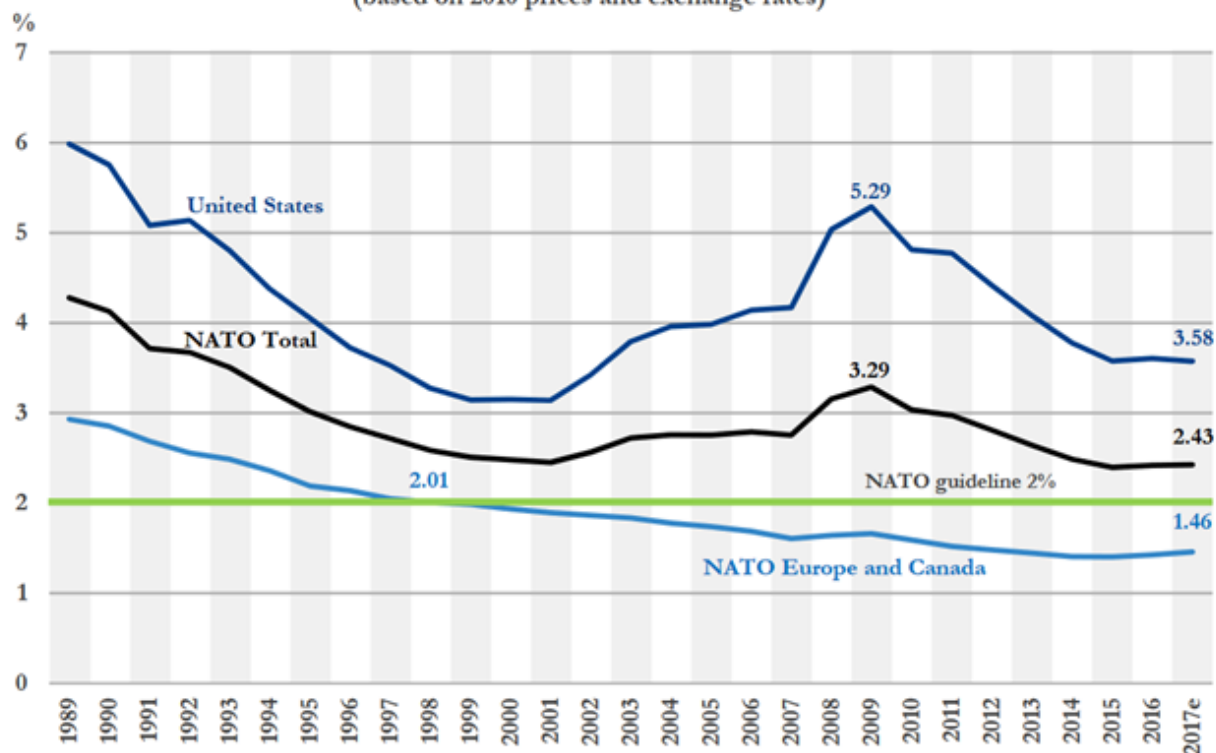

(grafikas nr.2, NATO)

Kita vertus, šis pagrindė Europos šalių simbolinis gynybos biudžeto didinimas jau 2016 arba 2017 metais Donaldo Trumpo, kuris rėmėsi „Pirmiausia Amerika“ strategija, buvo kritikuojamas pagrįstai. Nepaisant to, kad didžioji dauguma NATO Europos šalių laikėsi susitarimo ir didino gynybos išlaidas, tačiau tai buvo daroma simboliškai, abejojant ar pavyks pasiekti užsibrėžtą tikslą iki 2024 metų (žiūrėti grafiką nr.3⁹⁹). Keletas šalių, tokios kaip Prancūzija, Kroatija ir Albanija, laikotarpiu tarp 2014 metų ir 2017 metų netgi sumažino gynybos išlaidas ir nusižengė Vėlso nutarimams.

⁹⁹ Grafikas paimtas iš NATO, „Defence Expenditure of NATO Countries (2011-2017).“ PER/CP(2017)111, 2017. <https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_06/20170629_170629-pr2017-111-en.pdf> [Žiūrėta 2019 04 25].

Graph 3 : Defence expenditure as a share of GDP (%)
(based on 2010 prices and exchange rates)

(grafikas nr.3, NATO)

Todėl teiginys, kad Europos šalys imasi didesnės iniciatyvos Aljanse gynybos ir saugumo srityje yra diskutuotinas. Šiuo atžvilgiu NATO institucijos esama padėtis (Europos šalių pasyvus gynybos biudžeto kėlimas ir nenoras svariau prisidėti prie „bendros naštos“ ir bendros transatlantinės gynybos struktūros) turėjo įtakos Donaldso Trumpo aplinkybėms ir jo padarytiems sprendimams Prezidentinės kampanijos metu 2016 metais ir jau einant JAV Prezidento pareigas 2017 metais.

Išvada. Ši tyrimo dalis įrodė, kad NATO institucija turėjo įtakos Donaldso Trumpo aplinkybių visumai. Šis individas yra transatlantinės struktūros, NATO institucijos dalis, kurioje vyksta aktyvūs debatai dėl „naštos pasidalijimo“ principo. Siekiant tiksliau apsibrėžti šį principą NATO šalių vadovai, 2014 metais prisiėmė įsipareigojimus Velse didinti gynybos išlaidas ir iki 2024 metų skirti 2 proc. BVP gynybos sričiai. Tačiau didžioji dalis valstybių narių tai darė simboliškai ir pasyviai, o keletas jų išlaidas mažino. Tai turėjo įtakos Donaldso Trumpo pasirinktai „Pirmiausia Amerika“ strategijai, kuria visų pirma siekiama Jungtines Valstijas atsisakyti plačių įsipareigojimų sąjungininkams, o šias verčiant prisiimti daugiau naštos Transatlantinės gynybos struktūroje. Kitoje tyrimo dalyje tirsiu kokią įtaką šios aplinkybės turėjo Donaldso Trumpo priimamiems sprendimams ir jo retorikai NATO sąjungininkų Europoje atžvilgiu ir PESCO sutarties pasirašymui.

Donaldo Trumpo retorika transatlantinės gynybos struktūros atžvilgiu

Prieš pradėdant šią tyrimo dalį būtina priminti tai, kas jau buvo tirta šiame magistro darbe. Šiame darbe jau tirta transatlantinės gynybos struktūrą ir jai priklausančių valstybių santykius ir konstatuota, kad pastebimas JAV įtakos ir lyderystės sureikšminimas NATO organizacijoje. Tokia padėtis ne visada tenkindavo Jungtines Valstijas todėl šios dažnai inicijuodavo debatus dėl „naštos pasidalijimo“ principo ir ragino sąjungininkes Europoje jo laikytis. Antroje šio magistrinio darbo dalyje buvo tirta kaip transatlantinė gynybos struktūra turėjo įtakos Donaldo Trumpo aplinkybių visumai. Buvo konstatuota, kad esama padėtis NATO organizacijoje, kada ES valstybės vangiai didina išlaidas gynybos sričiai, buvo ypatingai akcentuota Donaldo Trumpo „Pirmiausia Amerika“ strategijoje. Remiantis K. R. Popperio ir J. Agassio institucinio individualizmo doktrina šioje dalyje būtina tirti individo veiksmus struktūros atžvilgiu. Šie veiksmai gali pasireikšti dviem atvejais: arba siekiu išlaikyti *status quo* struktūroje, arba siekiu „reformuoti“ ją (aut. „reforma“ šiuo atveju turi būti suprasta institucinio individualizmo doktrinos kontekste, kada individas siekia įtikinti kitus individus keisti esamos struktūros taisykles). Prisimenant tai, kad pati NATO organizacija yra sudaryta iš individų, kurie šiai struktūrai suteikia formą ir prasmę ir kad tik jie gali siekti keisti ją, manau, kad geriausias būdas įrodyti Donaldo Trumpo siekį „reformuoti“ transatlantinę gynybos struktūrą yra tiriant jo kalbą ir „Twitterio“ žinučių turinį. Donaldo Trumpo siekis „reformuoti“ transatlantinę gynybos struktūrą galėjo galų gale privesti prie PESCO sutarties pasirašymo Europoje. K. R. Popperio ir J. Agassio institucinio individualizmo doktrinos grafike ši tyrimo dalis atitinka „Individas“ dalį.

JAV Prezidento Donaldo Trumpo kalbų analizė. Archive.org internetinėje svetainėje egzistuojantis „Donaldo Trumpo archyvas“ turi daugiau nei 5400 TV naujienų laidų įrašų, kuriose yra debatų, kalbų, susibūrimų (angl. rallies) ir kitų laidų, susijusių su Donaldu Trumpu, prieš ir per jo prezidentavimą.¹⁰⁰ Šis archyvas pateikia mažiausiai 80 vaizdo įrašų su juose girdimų kalbų titrais, kuriuose bent kartą buvo paminėta „nato“ sąvoka. Vis dėlto ne visuose vaizdo įrašuose ir jų titruose buvo tikslingai kalbama apie NATO organizaciją. Kai kuriuose vaizdo įrašuose ir jų titruose žodis „nato“ buvo sudedamoji žodžio „senatorius“ dalis. Kituose vaizdo įrašuose „nato“ buvo paminėtas vieną kartą ir ši tema nebuvo puoselėjama toliau. tokius vaizdo įrašus priskyriau prie netinkamų, kurie neleidžia analizuoti tikrosios Donaldo Trumpo nuomonės apie NATO. Toliau pateiksiu Donaldo Trumpo kalbų analizę kuriose buvo kalbama apie Šiaurės Atlanto Sutarties Organizaciją.

Donaldo Trumpo kalbos sakytos prezidento rinkimų kampanijos metu. JAV Prezidento rinkimų kampanijos metu Donaldas Trumpas bent kelis kartus užsiminė apie NATO ir su Aljansu

¹⁰⁰ Jeff Kaplan, „Trump Archive.“ <<https://archive.org/details/trumparchive>>.

kylančias problemas dėl didelio valstybių skaičiaus, kurios neskiria 2 proc. BVP gynybai. Visos kampanijos metu Donaldas Trumpas dažnai kritikuodavo NATO būtent dėl šios priežasties, vadino ją „pasenusia“, grasino palikti Aljansą. Todėl dažnai masinių susibūrimų su rinkėjais metu būsimajam JAV Prezidentui neretai teko aiškinti savo poziciją NATO atžvilgiu. Nagrinėjant šio laikotarpio vaizdo medžiagos archyvą pastebima, kad Donaldas Trumpas naudoja tą pačią retoriką: kaltinama žiniasklaida faktų iškraipymu, konstatuojama, kad NATO privalo skirti daugiau pinigų gynybai, JAV turi būti pasiruošusi palikti Aljansą, jeigu valstybės neprisiims didesnės gynybos finansavimo atsakomybės į savo rankas. 2016 metų balandžio 18 dieną Niujorke vykusiame susibūrimo su rinkėjais Donaldas Trumpas kalbėjo: „Manęs buvo paklausta ką galvoju apie NATO. <...> Ir Aš pasakiau: „štai istorija: visų pirma NATO yra pasenusi, visų antra NATO valstybės nemoka teisingos dalies, jie neneša savo bagažo, jie nesumoka. Mes juos giname, o jie mumis naudojasi“. Ir kas gali juos kaltinti dėl to? Taigi Aš pasakiau: „Jūs visada privalote būti pasiruošę išeiti, bet mes niekada neturėsime išeiti“. Jie turi sumokėti, Jie mums skolingi didžiulius kiekius pinigų“.¹⁰¹ Daugiau nei po savaitės Pensilvanijos valstijoje kito susibūrimo su rinkėjais metu Donaldas Trumpas kartojė tą patį: „Jei saugome 28 NATO šalis ir jei jie yra nusikalte (angl. delinquent) ir nemoka mums, nes jie neturi pagarbos mums, ir jei NATO yra pasenęs ir turi būti patobulintas, ir jei turime kažką padaryti dėl terorizmo, kurio NATO tikrai neaprepią“. <...> Tada Aš sakau: „mes turime skirti tiek daug pinigų kitų šalių apsaugai. Jie turi mokėti už šią apsaugą. Jie nemoka, nes niekas jų neprašė pinigų. Ir jie nemoka, nes, atvirai kalbant, jie mano, kad esame kvaili“.¹⁰² Vėlesnės ir svarbesnės kalbos tapo šiek tiek nuosaikesnės ir geriau artikuliuotos. Respublikonų nacionalinio suvažiavimo metu, kada Donaldas Trumpas buvo paskelbtas partijos kandidatu JAV Prezidento rinkimuose apie NATO buvo užsiminta tik trumpam: „neseniai sakiau, kad NATO buvo pasenęs, nes jis tinkamai neaprepią terorizmo. Taip pat, kad daugelis valstybių narių nesumokėjo savo dalies. Kaip įprasta Jungtinės Valstijos už viską sumokėdavo. Neilgai trukus buvo paskelbta, kad NATO pradės kurti naują kovos su terorizmu programą. Tinkamas žingsnis teisinga linkme“¹⁰³. Spalio mėnesį vykusių prezidentinių debatų metu, kuriuose dalyvavo respublikonų ir demokratų kandidatai, Donaldas Trumpas patikino, kad jo tokia tvirta stovėseną NATO atžvilgiu yra būtina: „aš esu didelis NATO gerbėjas. Jie turi susimokėti. Ji (aut. Hillary Clinton) pasirodo ir sako: „mes mylime savo sąjungininkus, manome, kad

¹⁰¹ CSPAN, „Constitution Party Nominee Acceptance Speech.“ *Trump Archive*, 2016.

https://archive.org/details/CSPAN_20160419_032100_Constitution_Party_Nominee_Acceptance_Speech/start/2400/end/2460.

¹⁰² CSPAN, „Donald Trump Campaign Rally in Wilkes-Barre_Pennsylvania.“ *Trump Archive*, 2016.
https://archive.org/details/CSPAN_20160426_070200_Donald_Trump_Campaign_Rally_in_Wilkes-Barre_Pennsylvania/start/2880/end/2940.

¹⁰³ CSPAN, „Republican National Convention.“ *Trump Archive*, 2016.

https://archive.org/details/CSPAN_20160721_233000_Republican_National_Convention/start/12540/end/12600.

mūsų sąjungininkai yra puikūs“. Ką gi, taip sunkiai priversime juos susimokėti, kai turime kažką sakantį kokie jie yra nuostabūs“¹⁰⁴.

Donaldso Trumpo kalbos sakytos užsienio šalių vadovų vizitų metu. Donaldui Trumpui tapus JAV Prezidentu daugelis analitikų tikėjosi, kad jo retorika NATO atžvilgius sušvelnės. Pirmojo užsienio valstybės vadovo vizito metu atrodė, kad taip ir bus. Pirmosios užsienio valstybės vadovė, kuri atvyko į JAV jau Prezidento postą einant Donaldui Trumpui, buvo Didžiosios Britanijos Ministrė Pirmininkė Theresa May. Abiejų šalių vadovų žiniasklaidos konferencijos metu Donaldas Trumpas nė karto neužsiminė apie NATO šalių būtinybę didinti gynybos biudžetą. Tiesa pati Theresa May pareiškė pritarimą Donaldso Trumpo anksčiau išsakytai kritikai Aljanso šalims ir pasiryžo pati „drašinti savo kolegas Europos lyderius didinti gynybos finansavimą“¹⁰⁵. Toks netikėtas Donaldso Trumpo santūrumas, tikėtina, buvo įtakotas pačius Didžiosios Britanijos, kuri tinkamai finansuoja gynybos politiką. 2017 metų kovo mėnesį oficialaus darbo vizito metu Vokietijos kanclerei Angelai Merkel teko išgirsti sąlyginai daugiau kritikos iš JAV Prezidento. Spaudos konferencijos metu Donaldas Trumpas pakartojo savo įsitikinimus dėl NATO ir Vokietijos: „Aš pakartojau Kanclerei A. Merkel savo tvirtą paramą NATO, taip pat būtinybę, kad mūsų sąjungininkai sumokėtų sąžiningą dalį už jų gynybos išlaidas. <...> Susitikimo metu padėkojau Kanclerei Merkel, kad Vokietijos vyriausybė padidino išlaidas gynybai ir toliau siekia didinti mažiausiai iki 2 proc. BVP“¹⁰⁶. Donaldas Trumpas panašios retorikos laikėsi ir dar 2017 metais vykusių užsienio šalių vizitų metu. Balandžio mėnesį JAV viešėjo Italijos Ministras Pirmininkas Paolo Gentiloni, kuriam Donaldas Trumpas išsakė daugiau pagiriamųjų žodžių negu kritikos. Spaudos konferencijos metu JAV Prezidentas pagyrė Italiją už jos pastangas kovoje su Terorizmu, siekiu stabilizuoti šiaurės Afrikos regioną, tačiau paragino, kaip ir kitas šalis, siekti didesnio gynybos finansavimo¹⁰⁷. 2017 metų gegužės mėnesį vykusioje JAV ir Turkijos prezidentų spaudos konferencijoje Donaldas Trumpas dėkojo Turkijai už jos kovą su terorizmu ir siekiu sustabdyti karą Sirijoje, tačiau apie NATO Donaldas Trumpas neužsiminė, o Turkija nebuvo įvardinta kaip pavyzdys kitoms Aljanso šalims (Turkija skiria daugiau nei 2 proc. savo BVP gynybai)¹⁰⁸. Birželio mėnesį JAV lankėsi Rumunijos Prezidentas kuriam

¹⁰⁴ PBS, „PBS NewsHour Debates 2016 A Special Report.“ *Trump Archive*, 2016.

<https://archive.org/details/KQED_20161020_010000_PBS_NewsHour_Debates_2016_A_Special_Report/start/2400/end/2460>.

¹⁰⁵ CSPAN, „President Trump and British Prime Minister Theresa May Hold News Conference.“ *Trump Archive*, 2017. <https://archive.org/details/CSPAN2_20170127_181100_President_Trump_and_British_Prime_Minister_Theresa_May_Hold_News_Conference/start/240/end/300>.

¹⁰⁶ CSPAN, „President Reiterates Wiretapping Claim at News Conference with German...“ *Trump Archive*, 2017. <https://archive.org/details/CSPAN_20170318_033000_President_Reiterates_Wiretapping_Claim_at_News_Conference_with_German...>.

¹⁰⁷ CSPAN, „President Trump and Italian Prime Minister React to Paris Attack.“ *Trump Archive*, 2017. <https://archive.org/details/CSPAN_20170420_233400_President_Trump_and_Italian_Prime_Minister_React_to_Paris_Attack/start/180/end/240>.

¹⁰⁸ CSPAN, „President Trump and Turkish President Make Joint Statement.“ *Trump Archive*, 2017. <https://archive.org/details/CSPAN2_20170516_173900_President_Trump_and_Turkish_President_Make_Joint_Statement/start/240/end/300>.

Donaldas Trumpas negailėjo pagyrų bei pasiūlė kitoms NATO šalims sekti jų pavyzdžiu: „Noriu pripažinti prezidentą Johannesą už jo vadovavimą įpareigojant Rumuniją padidinti savo gynybos išlaidas nuo 1,4% BVP iki daugiau kaip 2% šiais metais. Tikimės, kad kiti mūsų sąjungininkai paseks Rumunijos lyderyste dėl finansinių įsipareigojimų ir sumokės sąžiningą dalį už gynybos išlaidas“¹⁰⁹. Rumunijos Prezidento vizito metu surengtoje spaudos konferencijoje taip pat pavyko užfiksuoti ir taip retai girdimą JAV Prezidento įsipareigojimą 5-jam NATO straipsniui: „Aš įpareigoju Jungtines Valstijas, ir Aš įsipareigoju. <...> Mes esame tam, kad apsaugotume, ir tai yra viena priežasčių, dėl kurių noriu, kad žmonės įsitikintų, jog turime labai stiprias pajėgas mokėdami reikalingus pinigus, kad šios pajėgos būtų“¹¹⁰. Paskutinis 2017 metais oficialaus darbo vizito į Jungtines Valstijas atvyko Graikijos Premjeras Alexios Tsipras. Spalio 17 dieną vykusioje šalių vadovų spaudos konferencijoje Donaldas Trumpas negailėjo gerų žodžių Graikijos Ministrui Pirmininkui: „noriu padėkoti Premjerui ir Graikijos žmonėms už tai, kad esate malonūs šeimininkai mūsų Jungtinių Valstijų karinėms jūrų pajėgoms. Taip pat giriu Graikiją už tai, kad ji yra viena tų NATO šalių, kurios šiuo metu skiria bent 2 proc. BVP savo gynybai“¹¹¹.

Donaldo Trumpo kalba pasakyta 2017 metų balandžio mėnesį spaudos konferencijoje NATO generalinio sekretoriaus vizito metu. Savo įžanginėje kalboje JAV Prezidentas pabrėžė NATO svarbą išlaikant tarptautinę taiką ir saugumą bei priminė Aljanso jau atliktus darbus per šį laikotarpį - sąjungininkai nugalėjo komunizmą ir išlaisvino Šaltojo karo metu užgrobtas tautas. Donaldas Trumpas taip pat paminėjo naujus saugumo iššūkius: terorizmą, migraciją, užsitęsusį karą Sirijoje ir režimo naudojamą cheminį ginklą prieš civilius gyventojus. Siekiant pažaboti bendrus saugumo iššūkius JAV Prezidentas pakartojo apie būtinybę NATO narėms didinti savo gynybos biudžetą: „susiduriant su bendrais iššūkiais, privalome užtikrinti, kad NATO narės įvykdys savo finansinius įsipareigojimus ir sumokės savo skolas. Daugelis to nedarė. Generalinis sekretorius ir aš sutinkame, kad kitos valstybės narės turi patenkinti savo atsakomybę prisidedant 2 proc. BVP prie gynybos“¹¹². Vėliau Donaldas Trumpas taip pat užsiminė apie savo išsikeltus tikslus 2017 metų NATO viršūnių susitikimui: „kiekviena karta siekė pritaikyti NATO aljansą jų laikotarpiu kylantiems

¹⁰⁹ CSPAN, „President Trump Willing to Testify Under Oath in Russia Probe.“ *Trump Archive*, 2017. <https://archive.org/details/CSPAN_20170609_185000_President_Trump_Willing_to_Testify_Under_Oath_in_Russia_Probe/start/420/end/480>.

¹¹⁰ Ten pat.

¹¹¹ CSPAN, „President Trump and Greek Prime Minister Joint News Conference.“ *Trump Archive* 2017. <https://archive.org/details/CSPAN_20171017_174500_President_Trump_and_Greek_Prime_Minister_Joint_News_Conference>.

¹¹² CSPAN, „President Trump and NATO Secretary General Jens Stoltenberg Hold Joint News...“ *Trump Archive*, 2017. <https://archive.org/details/CSPAN_20170412_200300_President_Trump_and_NATO_Secretary_General_Jens_Stoltenberg_Hold_Joint_News.../start/120/end/180>.

iššūkiams, o mano vizito Briuselyje metu šį pavasarį – kurio labai laikiu – mes dirbsime kartu, kad padarytumėm tą patį“¹¹³.

JAV Prezidento kalba pasakyta 2017 metų gegužės mėnesį NATO viršūnių susitikimo atidarymo metu. Donaldas Trumpas kalba prasidėjo tylos minute skirta 2017 metų Mančesterio teroro atakų aukoms atminti. Tylos minutei pasibaigus JAV Prezidentas paminėjo savo pastangas sustabdyti radikalų islama, radikalių islamistų migraciją į Europą bei terorizmą. Kalbai pagaliau pakrypus link NATO, Donaldas Trumpas pakartojo savo anksčiau išsakytą nuomonę, ko reikia, kad Aljansas sugebėtų pasipriešinti moderniems saugumo iššūkiams. „Šios rimtos saugumo problemos yra tos pačios priežasties, kodėl aš buvau labai, labai tiesmukas su Sekretoriumi Stoltenberg‘u ir Aljanso nariais, sakydamas, kad NATO nariai turi galų gale skirti savo teisingą dalį ir įvykdyti finansinius įsipareigojimus“¹¹⁴. JAV Prezidentas taip pat pabrėžė, kad dabartinė padėtis, kada tik 5 valstybės iš 28 skiria 2 proc. nuo BVP savo gynybai, yra neteisinga Jungtinių Valstijų mokesčių mokėtojų atžvilgiu. „Jei visos NATO narės praėjusiais metais būtų skyrę bent 2% savo BVP gynybai, mes būtumėm turėję dar 119 milijardų dolerių mūsų kolektyvinei gynybai ir papildomam NATO rezervo finansavimui“ – tęsė Donaldas Trumpas¹¹⁵. Šią kalbą gyvai girdėjo visų NATO valstybių vadovai ir atstovai. Donaldas Trumpas žinutė sąjungininkams buvo nusiųsta aiški: JAV daugiau nebegali toleruoti valstybių „nemokamo pasivažinėjimo“ (angl. Freeride).

Donaldas Trumpas kalbų analizė parodė, kad tiek būdamas kandidatu, tiek būdamas Prezidentu, jis nuolatos kėlė NATO problemą ir neretai ją eskaluodavo. Vis dėlto egzistuoja kalbų turinio skirtumai tarp Donaldas Trumpas kalbų pasakytų jo rinkiminės kampanijos metu ir jam jau einant Prezidento pareigas. Prieš prezidentavimą Donaldas Trumpas savo kalbose nevengdavo NATO vadinti pasenusia, o europiečius – išnaudotojais. Taip pat Donaldas Trumpas nekalbėdavo apie JAV įsipareigojimus 5-jam NATO straipsniui bei drąsiai viešai kalbėdavo apie galimybę palikti Aljansą. Tapus Prezidentu, Donaldas Trumpas retorika sušvelnėjo, tačiau kritika NATO atžvilgiu nepasibaigė. Atsiradus progai Donaldas Trumpas sukritikuodavo darbo vizito metu atvykusius šalių vadovus dėl jų per mažo gynybos biudžeto, o įsipareigojimų besilaikančias valstybes gyrė. Tokia pati retorika išliko ir NATO Generalinio Sekretoriaus Vašingtone vizito metu, bei 2017 metų Aljanso viršūnių susitikimo metu, kada Donaldas Trumpas iškėlė JAV mokesčių mokėtojų interesus aukščiau NATO.

Donaldas Trumpas „tweetai“ apie NATO. Iki 2017 metų gruodžio 11 dienos, kada buvo pasirašytas PESCO susitarimas, JAV prezidentas Donaldas Trumpas parašė kelis

¹¹³ Ten pat.

¹¹⁴ CSPAN, „President Trump and German Chancellor Merkel Remarks.“ *Trump Archive*, 2017. <https://archive.org/details/CSPAN_20170526_000300_President_Trump_and_German_Chancellor_Merkel_Remarks/start/720/end/780>.

¹¹⁵ Ten pat.

„tweetus“ „Twitterio“ internetiniame socialiniame tinkle, kuriuose užsiminė apie NATO. Didžioji dauguma šių „tweetų“ buvo neigiami.

Pirmasis Donaldo Trumpo „tweetas“ apie NATO buvo parašytas dar 2012 metais, 4 metai prieš jam kandidatuojant į JAV Prezidento pareigas. Tačiau šiame „tweete“ buvo labiau kritikuojama Barako Obamos administracija dėl atsisakymo pakviesti Izraelio delegaciją į 2012 metų NATO Čikagos susitikimą, o ne pati Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacija¹¹⁶.

Kitas „tweetas“, kuriame antrą kartą Donaldas Trumpas paminėjo NATO, buvo parašytas jau tik 2016 metų kovo mėnesio pabaigoje, išibėgėjus JAV Prezidento rinkimų kampanijoms. Šį kartą Donaldas Trumpas pakomentavo savo ankstesnį komentarą, kada NATO buvo pavadinęs „pasenusia“. Savo „tweete“ būsimasis JAV prezidentas rašė: „Mano pareiškimas, kad NATO yra pasenusi ir neproporcingai pernelyg brangi (ir nesąžininga) Jungtinėms Valstijoms, dabar, galiausiai, sulaukia ovacijų!“¹¹⁷

Per kitus ateinančius kelis 2016 metų mėnesius Donaldas Trumpas dar kelis kartus parašė „tweetus“, kuriuose kritikavo NATO arba siekė įrodyti savo tiesą, pasidalindamas nuorodomis į straipsnius. Pavyzdžiui 2016 metų balandžio 8-ą dieną Donaldas Trumpas „Twitteryje“ pasidalino *Foreign Policy* tinklalapio straipsniu, kuriame buvo aprašytas JAV senatorių ir NATO generalinio sekretoriaus Jenso Stoltenbergo susitikimo turinys. Straipsnyje didžiausias dėmesys skiriamas senatorių kritikai Stoltenbergui dėl NATO šalių per mažai skiriamų pinigų gynybai, todėl Donaldas Trumpas savo „tweete“ šalia nuorodos į šį straipsnį pakomentavo: „Atrodo, aš buvau teisus dėl NATO. Aš tuo neabejojau“.¹¹⁸

2016 metų birželio 6-ą dieną Donaldas Trumpas vėl pasidalino viena nuoroda į *Wall Street Journal* tinklalapio straipsnį apie naujai kuriamą NATO žvalgybos vadovo postą, pridėdamas savo komentarą: „Matote, kai sakiau, kad NATO buvo pasenusi, nes nėra apsaugos nuo terorizmo, jie tai pakeitė nesuteikdami man garbės“.¹¹⁹

Paskutiniai du 2016 metų Donaldo Trumpo „tweetai“ buvo parašyti liepos 30-ą dieną. Būsimasis JAV Prezidentas dar kartą pasidžiaugė gaunamu pripažinimu dėl savo griežtos retorikos NATO valstybių atžvilgiu. Pirmajame „tweete“ Donaldas Trumpas rašė: „Wow, NATO aukščiausiasis vadas ką tik paskelbė, kad sutinka su manimi, jog aljanso nariai turi sumokėti savo sąskaitą. Jis yra generolas, kuris man patiks!“¹²⁰. Tą pačią dieną kandidatas į JAV prezidentus taip pat pasidalino nuoroda į *Washingtonexaminer* tinklalapio straipsnį, kuriame aprašomas interviu su

¹¹⁶ Donald J. Trump, 2012. <<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/202820019413991424>>.

¹¹⁷ Donald J. Trump, 2016. <<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/714095595888238592>>.

¹¹⁸ Donald J. Trump, 2016. <<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/718518072861192192>>.

¹¹⁹ Donald J. Trump, 2016. <<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/739934090690998272>>.

¹²⁰ Donald J. Trump, 2016. <<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/759513644258525184>>.

NATO armijos generolu Curtisū Scaparrotti‘u bei jo neigiama nuomonė dėl dabartinės valstybių gynybos biudžeto finansavimo būklės¹²¹.

2017 metais jau JAV Prezidentu išrinkto Donaldo Trumpo kritika NATO narėms neatslūgo: jau pačiame pirmajame „tweete“ sugebėjo „užsipulti“ Vokietiją. Kovo 18 dienos JAV Prezidento komentaras skambėjo taip: „...milžiniškos pinigų sumos turi būti mokamos daugiau NATO ir JAV už galingą ir labai brangią gynybą, kurią jos teikia Vokietijai!“¹²². Šis komentaras buvo parašytas kelios dienos po Vokietijos Kanclerės Angela‘os Merkel vizito JAV ir susitikimo su Donaldu Trumpu.

Tų pačių metų balandžio mėnesį Donaldas Trumpas Baltuosiuose Rūmuose priėmė NATO generalinį sekretorių Jensą Stoltenbergą. Vėliau JAV Prezidentas apie šį susitikimą „Twiteryje“ rašė: „Puikus susitikimas su NATO Generaliniu Sekretorium. Mes sutarėme, kad svarbu, jog šalys sumokėtų sąžiningą dalį ir sutelktų dėmesį į terorizmo grėsmę“¹²³.

2017 metų gegužės 25-ą dieną vykęs NATO viršūnių susitikimas Briuselyje buvo dar viena proga Donaldui Trumpui pareikšti savo poziciją NATO finansavimo klausimu. Tą pačią dieną JAV Prezidento „Twiterio“ paskyroje pasirodė žinutė – „Šiandienos ceremonija yra diena, skirta prisiminti ir išspręsti“ – su nuoroda į jo kalbą pasakytą NATO viršūnių susitikime¹²⁴.

Neslūgstant atgarsiams po NATO viršūnių susitikimo Donaldas Trumpas parašė dar kelis „tweetus“. Pirmoje, pasirodžiusioje 2 dienos po NATO viršūnių susitikimo, JAV Prezidentas teigė: „Daugelis NATO šalių sutiko gerokai padidinti mokėjimus, kaip turėtų. Pinigai pradeda plūsti - NATO bus daug stipresnis“¹²⁵. Antroje, parašytoje jau gegužės 30-ą dieną, Donaldas Trumpas vėl užsipuola Vokietiją: „Turime DIDŽIULĮ prekybos deficitą su Vokietija, taip pat jie moka ŽYMAI MAŽIAU nei turėtų NATO ir kariuomenei. Labai bloga JAV. Tai pasikeis“¹²⁶.

Donaldo Trumpo kalbų ir „Twitterio“ žinučių analizė parodė jo vykdomos „Pirmiausia Amerika“ politikos realybę. JAV Prezidentas ne tik rinkimų kampanijos metu bet ir jau einant Prezidento pareigas griežtai pasisakė dėl NATO Europos šalių narių gynybos biudžetus, apie būtinybę skirti 2 proc. BVP šiai sričiai. Tuo pačiu tai imponuoja Donaldo Trumpo siekį „reformuoti“ NATO struktūrą, siekiant sumažinti JAV brangiai kainuojančią įtaką Aljansui ir karinę lyderystę joje, tuo pačiu priverčiant partnerius Europoje daugiau prisidėti prie bendros NATO saugumo politikos. Tačiau čia būtina pabrėžti, kad Donaldo Trumpo laikų JAV nenori visiškai nutraukti savo lyderystės NATO struktūroje. Donaldo Trumpo retorika rodo, kad jo siekis „reformuoti“ NATO griežtai apsiriboja NATO šalių išlaidų gynybai didinimu. Nenorą užleisti lyderio pozicijos kitai valstybei taip pat įrodo ir jo pasisakymai, neva kitos šalys už JAV apsaugą turi susimokėti, jeigu jos pačios

¹²¹ Donald J. Trump, 2016. <<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/759515080010719232>>.

¹²² Donald J. Trump, 2017. <<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/843090516283723776>>.

¹²³ Donald J. Trump, 2017. <<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/852277347587952640>>.

¹²⁴ Donald J. Trump, 2017. <<https://twitter.com/realDonaldTrump/status/867801005018230786>>.

¹²⁵ Donald J. Trump, 2017. <<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/868407229380268033>>.

¹²⁶ Donald J. Trump, 2017. <<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/869503804307275776>>.

nesirūpina savo saugumu. Visa ši retorika sąjungininkų atžvilgiu priėjo netgi iki tokio lygmens, kad buvo grasinama palikti NATO struktūrą apskritai. Tai turėjo didelės įtakos NATO sąjungininkams.

Išvada. Donaldo Trumpo kalbų ir „Twitterio“ žinučių analizė parodė, jo griežtą retoriką transatlantinės gynybos struktūros atžvilgiu. Šioje retorikoje ypatingai daug akcentuojamas kitų NATO šalių (dažniausiai priklausančių Europos Sąjungai) nenoras prisiimti daugiau įsipareigojimų bendrai gynybos politikai, nesilaikoma „naštos dalijimosi“ principo. Kalbant apie šią retoriką institucinio individualizmo doktrinos kontekste, būtina konstatuoti, kad tokios individo retorikos tikrai negalima vadinti siekiu išlaikyti struktūros *status quo*. Tokią individo retoriką struktūros atžvilgiu būtina laikyti kaip siekį „reformuoti“ struktūrą, keisti esamą padėtį, kada kiti individai šioje struktūroje nesilaiko bendrų principų ir taisyklių. Čia taip pat būtina pabrėžti, kad Donaldas Trumpas tokią NATO „reformą“, t.y. „naštos dalijimąsi“ griežtai supranta kaip sąjungininkų įsipareigojimų laikymąsi skirti 2 proc. Kitoje tyrimo dalyje bus tiriama kaip transatlantinė gynybos struktūra reagavo į Donaldo Trumpo siekį „reformuoti“ ją.

Transatlantinės gynybos struktūros reakcija į „reformą“

Šioje tyrimo dalyje bus tiriama transatlantinės gynybos struktūros reakcija į Donaldo Trumpo siūlomą struktūros „reformą“. Donaldo Trumpo retorika dėl Europos šalių gynybos biudžetų ir jo siekis priversti jas skirti 2 proc. BVP yra tam tikra iniciatyva siekiant NATO „reformos“. Remiantis institucinio individualizmo doktrina, struktūros yra sudarytos iš individų, kurie jai suteikia prasmę ir tikslus, todėl siekiant ištirti struktūros reakciją į „reformą“, būtina tirti struktūrą sudarančių individų reakciją į „reformą“. Jeigu šioje tyrimo dalyje būtų įrodyta, kad Donaldo Trumpo „reformą“ buvo palaikoma kitų NATO valstybių vadovų, tai reikštų, kad būtų pakeista ilgametė NATO tradicija, kada Aljanso gynybos politika rėmėsi JAV lyderyste, nepaisant, ar tai būtų gynyba prieš Sovietų Sąjungą, arba invazija į Iraką, arba esminė pagalba ES pajėgoms Libijos pilietinio karo metu. Todėl, šiame tyrime aprašius NATO struktūros ypatybes, jos įtaką individo, t.y. JAV Prezidento Donaldo Trumpo aplinkybių visumai ir priimtiems sprendimams, kurie vedė prie individo siekio „reformuoti“ pačią struktūrą, pagaliau galime įvertinti „reformos“ pasisekimo lygį ir kaip ji galėjo turėti įtakos PESCO sutarties pasirašymui.

Prisimenant Joseph'o Agassi'o institucinio individualizmo doktrinos pagrindinius principus ir individų sąveiką joje, galime spręsti, kodėl buvo pasirašytas PESCO susitarimas. Kaip Institucinio individualizmo pavyzdį Akademikas pateikė įstatymų sistemą. Įstatymai yra institucijos, kurioms

tikslus ir formą sukuria individai bendru sutarimu ir, kurie vėliau yra ribojami šių institucijų.¹²⁷ Individas, kuris nusprendžia nusižengti įstatytam ir išeiti iš bendro sutarimo gali sulaukti kitų individų pasipriešinimo ir sankcijų, žinoma, remiantis visuotinai priimtais įstatymais. Kitu atveju individas gali siekti reformuoti pačią instituciją, tačiau tokiu atveju reformatoriaus sėkmę lemia kitų, instituciją sudarančių, individų palaikymas. Jeigu kiti individai taip pat palaiko reformatoriaus idėjas, reforma bus įvykdyta.¹²⁸

Donaldas Trumpas savo „reformą“ apibrėžia kaip „naštos pasidalijimo“ principo laikymąsi, t.y. NATO šalių įsipareigojimo dėl 2 proc. BVP skyrimo gynybos sričiai įgyvendinimą.¹²⁹ Žvelgiant iš šios perspektyvos, matome, kad JAV Prezidento siekis „reformuoti“ NATO ir jo retorika Europos partnerių atžvilgiu įtakos neturėjo. Remiantis NATO duomenimis Europa ir toliau vangiai kelia išlaidas gynybai (žiūrėti grafiką nr.4¹³⁰) ir 2018 metais bendra ES šalių ir Kanados skiriama biudžeto dalis gynybai tesudarė tik 1,48 proc. BVP. Tad 3 metus Donaldo Trumpo kartojama retorika apie būtinybę partnerėms Europoje svariau prisidėti prie bendros Aljanso gynybos politikos ir pasidalinti bendra „našta“ nebuvo išgirstas, arba bent jau ne taip išgirstas, kaip tikėjosi JAV Prezidentas. Todėl galima teigti, kad transatlantinės gynybos struktūros „reforma“, kaip ją supranta Donaldas Trumpas nesulaukė didesnio palaikymo tarp kitų struktūrą sudarančių individų, t.y. kitų valstybių atstovų.

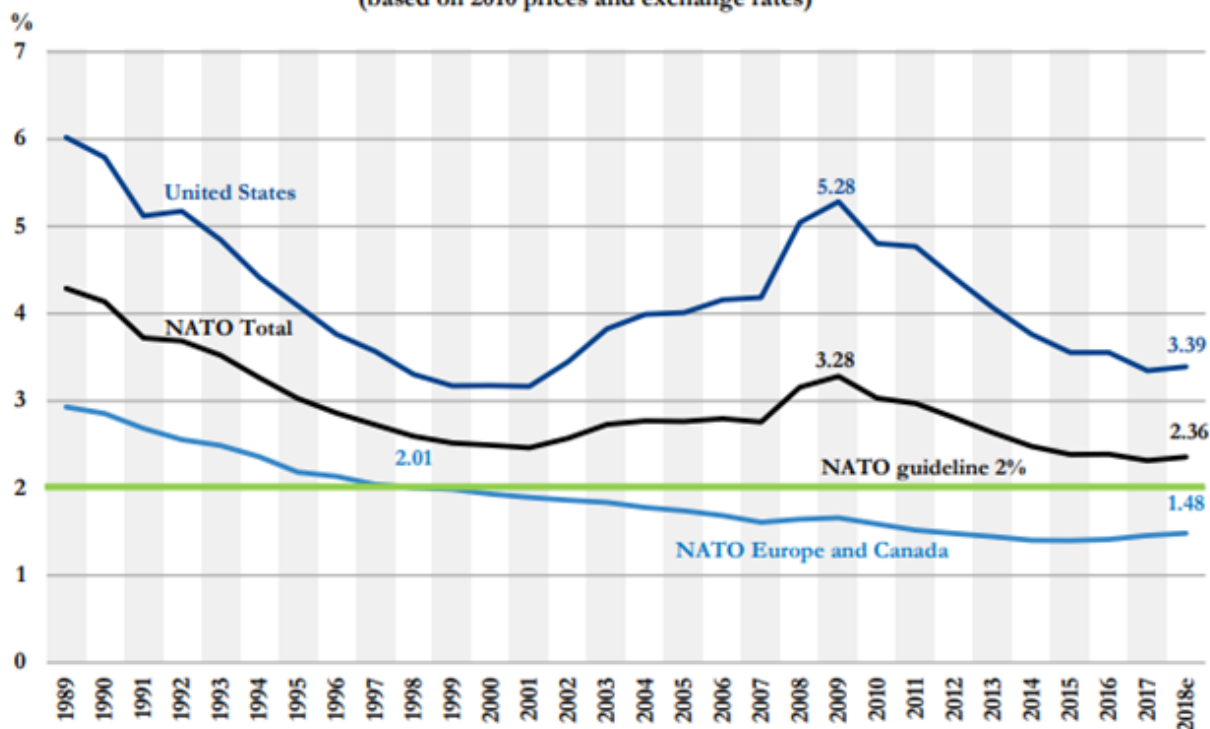
¹²⁷ Agassi, 209.

¹²⁸ Ten pat.

¹²⁹ Anthony H. Cordesman, „NATO „Burden Sharing“: The Need for Strategy and Force Plans, Not meaningless Percentage Goals.“ Center For Strategic & International Studies, 2018. <<https://www.csis.org/analysis/nato-burden-sharing-need-strategy-and-force-plans-not-meaningless-percentage-goals>> [Žiūrėta 2019 05 01].

¹³⁰ Grafikas paimtas iš NATO, „Defence Expenditure of NATO Countries (2011-2018).“ PR-CP(2019)034. 2019. <https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_03/190314-pr2018-34-eng.pdf> [Žiūrėta 2019 05 01].

Graph 4 : Defence expenditure as a share of GDP (%)
(based on 2010 prices and exchange rates)

(grafikas nr.4, NATO)

Tad, jeigu „reforma“ neįvyko kaip tai gali paaikinti PESCO sutarties pasirašymą? Siekiant atsakyti į šį klausimą būtina prisiminti K. R. Popper‘io ir J. Agassi‘o institucinio individualizmo doktriną. Remiantis Institucinio individualizmo teorija tokia situacija rodo, kad reformuojančio individo pozicija nebuvo palaikoma kitų individų, tačiau skirtingai nuo įstatymų kaip institucijos pavyzdžio, Europos šalys neturi jokių įrankių „nubausti“ reformuojantį individą. Šiaurės Atlanto sutartis neapibrėžia sąlygų ir priemonių, kuriomis įgalinama nuobaudų sistema šalims, kurios nesilaiko susitarimo nuostatų, arba kurios grasina pasitraukti iš pačio susitarimo. Nepalaikydamos Donaldo Trumpo siūlytos „reformos“ ir neturėdamos institucinių įrankių, kuriomis pavyktų „nubausti“ arba sutramdyti JAV, Europos valstybės atsidūrė sudėtingoje situacijoje, kurioje buvo suprasta, kad NATO organizacijoje teks bendradarbiauti su valstybe, kuri nuolatos grasina pasitraukti iš organizacijos. Europoje buvo suprasta, kad nebegalima pasitikėti Jungtinėmis Amerikos Valstijomis ir jų garantijomis NATO. Tai įrodo ir didžiųjų Europos valstybių vadovų pasisakymai. Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė 2017-aisiais metais teigė, kad Europa nebegali pasikliauti vien tik tuo, kad ją apgins JAV. Prezidentės žodžiais: „Tai reiškia, kad Europai atėjo laikas imtis daugiau atsakomybės ir daugiau investuoti į savo gynybą ir į bendrus gynybinius pajėgumus. Tačiau kurti paralelinių struktūrų NATO organizacijai tikrai nereikia. NATO tebėra mūsų saugumo

garantas ir Europos, ir tarptautiniu lygmeniu“.¹³¹ Italijos gynybos ministrė Roberta Pinotti kalbėdama apie PESCO sutarties pasirašymo priežastis paminėjo JAV vykdomą politiką: „<...>PESCO gali būti geriausias ir, šiuo momentu, vienintelis galimas atsakas į tarptautinio saugumo ir Europos gynybos iššūkius: <...> Amerikos naujoji politinė kryptis aiškiai apima savo nacionalinius prioritetus, reikalauja didesnės Europos Sąjungos atsakomybės“.¹³² Prancūzijos Prezidentas Emmanuel'is Macron'as argumentuodamas galimybę ateityje kurti Europos kariuomenę teigė, kad: „Europa savo saugumu nebegali pasikliauti vien tik JAV. Turime užtikrinti savo pačių saugumą ir suverenumą.“¹³³ Vokietijos Kanclerė Angela Merkel palaikė Prancūzijos Prezidento pasiūlymą: „Laikai, kada galime pasikliauti kitais, baigėsi. Tai reiškia, kad europiečiai, norėdami išgyventi kaip Sąjunga, turi laikyti likimą savo rankose. Tai reiškia, kad ilgainiui Europa turi tapti labiau pajėgi veikti.“¹³⁴ Tai yra tik dalis ES šalių vadovų pareiškimų, tačiau tai leidžia mums suformuoti bendrą šalių neigiamą poziciją Donaldo Trumpo „reformos“ klausimu ir tolimesnio koegzistavimo su JAV transatlantinėje gynybos struktūroje. Esant neužtikrintumui dėl tolimesnių JAV įsipareigojimų Europai vykdymo, bei dėl galimo JAV pasitraukimo iš NATO, Europos valstybių vadovai turėjo pasirašyti PESCO susitarimą, kuriam nepriklauso Jungtinės Valstijos, bet gilina Europos šalių integraciją gynybos srityje.

Išvados

Šiame Magistro darbe buvo keliamas ginamas teiginys: Donaldo Trumpo išrinkimas JAV Prezidentu ir jo griežta retorika sąjungininkų Europoje atžvilgiu turėjo neigiamos įtakos Transatlantinei gynybos struktūrai, kas vėliau privertė Europos Sąjungos valstybes pasirašyti PESCO susitarimą. Siekiant tirti Donaldo Trumpo įtaką transatlantinei gynybos struktūrai ir PESCO sutarties pasirašymui buvo būtina gilintis į mokslo filosofijos diskusiją apie individo ir struktūros santykį socialiniuose moksluose. Tiriant šią mokslo filosofijos diskusiją buvo aprašytos dvi skirtingos akademinės diskusijos pusės, kurios tiki skirtinga metodologine prieiga tiriant socialinius reiškinius.

¹³¹ Prezidentės spaudos tarnyba, „Dalia Grybauskaitė: Europa turi prisiimti daugiau atsakomybės NATO.“ Vilnius, 2017. <<https://www.lrp.lt/lt/dalia-grybauskaite-europa-turi-prisiimti-daugiau-atsakomybes-nato/27097>> [Žiūrėta 2019 05 11].

¹³² Roberta Pinotti, „Italy's defense minister: Steps forward in European defense.“ 2017. <<https://www.defensenews.com/outlook/2017/12/11/italys-defense-minister-steps-forward-in-european-defense/>> [Žiūrėta 2019 05 11].

¹³³ Helene Fouquet, „Macron Urges EU to Boost Defense, Finance Autonomy from U.S.“ Bloomberg 2018. <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-08-27/macron-urges-eu-to-boost-military-financial-autonomy-from-u-s>> [Žiūrėta 2019 05 11].

¹³⁴ Maïa de la Baume, David M. Herszenhorn, „Merkel joins Macron in calling for EU army to complement NATO.“ Politico, 2018. <<https://www.politico.eu/article/angela-merkel-emmanuel-macron-eu-army-to-complement-nato/>> [Žiūrėta 2019 05 11].

Vieni akademikai, vadinamieji metodologiniai individualistai, tiki, kad individai yra esminiai socialinį pasaulį formuojantys individai, kurie įvairioms socialinėms struktūros suteikia prasmę ir formą, todėl dedukcija yra pagrindinis būdas tirti socialinius reiškinius ir struktūras. Kita akademikų dalis, vadinamieji metodologiniai holistai, tiki, kad ne visi socialiniai reiškiniai gali būti aiškinami individo lygmens tyrimais. Jie tiki redukcijos metodu, ypačingai visuomenės reiškinų tyrimų metu, kada individų veiksmus būtina aiškinti per jų padėtį ir vaidmenį visuomenėje, t.y. struktūroje. Siekiant apginti ginamąjį teiginį buvo remiamasi metodologinio individualizmo teorine prieiga, tiksliau, šiai mąstymo kryptimi atstovaujančių Karlo Raimundo Popperio ir Josepho Agassio institucinio individualizmo teorija. Remiantis šia teorija sukurtas grafikas, kuris tapo magistrinio darbo tiriamosios dalies pagrindu. Tiek institucinis individualizmas, tiek tiriamosios dalies struktūra akcentuoja tai, kad socialiniame pasaulyje egzistuoja tiek struktūros, tiek individai. Nepaisant to, kad individai yra patys svarbiausi socialinio pasaulio dėmenys, kurie suteikia formą ir tikslą struktūroms, tačiau pastarosios gali turėti įtakos individų aplinkybių visumai. Šiuo pagrindu darbo tyrimo dalis buvo suskirstyta į keturias dalis. Pirmoje dalyje buvo tirta transatlantinės gynybos struktūros specifika ir istorija. Struktūros analizė parodė, kad nuo ją įprasminančios organizacijos, NATO, įkūrimo pradžios joje dominavo Jungtinės Amerikos Valstijos, kurios per kelis dešimtmečius prarado ekonominę ir politinę hegemonės poziciją, tačiau išlaikė dominuojančią poziciją karinės ir saugumo politikos atžvilgiu. Nepaisant to Jungtinės Valstijos nuolatos akcentavo būtinybę partneriams Europoje svariau prisidėti prie bendros aljanso „naštos pasidalijimo“. Antroje dalyje buvo tiriama struktūros įtaka Donaldso Trumpo aplinkybių visumai ir jo priimamiems sprendimams. Padėtis transatlantinėje gynybos struktūroje, kada europinės NATO valstybės nesilaiko 2014 metais Velse prisiimtų įsipareigojimų ir „naštos pasidalijimo“ principo buvo ir yra ypatingai akcentuota Donaldso Trumpo pasirinktai „Pirmiausia Amerika“ užsienio politikos strategijoje. Trečioje tyrimo dalyje buvo analizuotas Donaldso Trumpo kalbų ir „Twitter“ žinučių turinys, kurios šiame darbe buvo laikomi kaip individo veiksmai struktūros atžvilgiu. Analizė parodė, Donaldso Trumpo nepasitenkinimą esamais JAV įsipareigojimais transatlantinei gynybos struktūrai ir Europos valstybių „nemokamu pasivažinėjimu“ (angl. *freeride*), kada šios valstybės neskiria 2 proc. BVP gynybos politikai, Donaldso Trumpo retorika NATO ir Europos partnerių atžvilgiu šiame darbe yra laikytina kaip „reforma“ institucinio individualizmo metodologijos kontekste. Ketvirtoje dalyje buvo tiriama transatlantinės gynybos struktūros reakcija į Donaldso Trumpo retoriką. Šioje dalyje buvo konstatuota, kad Europos valstybių vadovai nepritarė JAV Prezidento Donaldso Trumpo tikslams „reformuoti“ struktūrą ir priversti Europos valstybes laikytis 2014 metais Velse prisiimtų įsipareigojimų. Tokia padėtis, kada NATO europinių valstybių vadovai nepritarė Donaldso Trumpo siekiui „reformuoti“ transatlantinę gynybos struktūrą, o jo retorika nuolatos akcentuoja galimą JAV pasitraukimą iš šios struktūros, bei Europos valstybėms neturint institucinių įrankių leidžiančių

suvaldyti nekontroliuojamą Donaldo Trumpo elgesį, privedė prie būtinybės Europos Sąjungos šalims gilinti ES gynybos politikos integraciją, ir pasirašyti PESCO susitarimą.

Šis tyrimas parodo, kad net ir prieš daugiau nei pusę amžiaus vykusią mokslo filosofijos diskusiją apie individo ir struktūros ryšį galima panaudoti kaip tyrimo pagrindą. Nepaisant to, kad šiame tyrime sugebama įrodyti ir detalai pateikti kaip Donaldas Trumpas turėjo įtakos transatlantiems gynybos struktūros pokyčiams, tačiau šis magistro darbas neatsako į klausimą kodėl būtent šis individas, Donaldas Trumpas, privertė Europos šalis sukurti atskirą nuo JAV gynybos politikos mechanizmą ir pasirašyti PESCO susitarimą. Donaldas Trumpas tikrai nėra pirmasis JAV Prezidentas, kuris akcentavo būtinybę partneriams Europoje daugiau dalintis bendros gynybos našta su Jungtinėmis Valstijomis, tačiau būtent valdant dabartiniam Prezidentui šis socialinis/istorinis reiškinys įvyko. Tai be jokios abejonės gali būti siejama su Donaldo Trumpo psichologine ir moraline laikysena, kūno kalba arba, plačiau kalbant, personalija arba individo paveikslu, kurie nebuvo tirti šiame magistro darbe, tačiau dažnai yra akcentuojama politikų, politologų ir „smegenų centrų“ analitikų. Todėl, mano nuomone, šis magistro darbas gali būti geras pagrindas kitiems ateities tyrimams, kuriais siekiama akcentuoti Donaldo Trumpo įtaką tarptautiniams santykiams ir struktūriniams pokyčiams pasaulyje.

Literatūros sąrašas

1. Aggasi Joseph, „Methodological Individualism.“ Kn. John O’Neill (sud.), *Modes of Individualism and Collectivism*. Aldershot: Gregg Revivals, 1992, 187.
2. de la Baume Maïa, David M. Herszenhorn, „Merkel joins Macron in calling for EU army to complement NATO.“ Politico, 2018. <<https://www.politico.eu/article/angela-merkel-emmanuel-macron-eu-army-to-complement-nato/>> [Žiūrėta 2019 05 11].
3. Biscop Sven, „Letting Europe Go its Own Way.“ Foreign Affairs, 2018. <<https://www.foreignaffairs.com/articles/2018-07-06/letting-europe-go-its-own-way>> [Žiūrėta 2019 05 07].
4. Brattberg Erik, „Trump’s European Misstep.“ *American Interest*, 2018. <<http://carnegieendowment.org/2018/02/12/trump-s-european-misstep-pub-75518>> [Žiūrėta 2018 12 15].
5. Brattberg Erik, Jamie Fly, „Two Cheers for European Defence Cooperation.“ Carnegie Endowment for International Peace, 2018. <<https://carnegieendowment.org/2018/03/09/two-cheers-for-european-defense-cooperation-pub-75759>> [Žiūrėta 2019 05 07].
6. Calamur Krishnadev, „A Short History of „America First.“ The Atlantic, 2017. <<https://www.theatlantic.com/politics/archive/2017/01/trump-america-first/514037/>> [Žiūrėta 2019 04 16].
7. Chalmers Malcolm, „Defense Spending – Beyond the 2 Percent Target.“ Carnegie Europe, 2015. <<https://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=59577>> [Žiūrėta 2019 03 17].
8. Cordesman Anthony H., „NATO „Burden Sharing“: The Need for Strategy and Force Plans, Not meaningless Percentage Goals.“ Center For Strategic & International Studies, 2018. <<https://www.csis.org/analysis/nato-burden-sharing-need-strategy-and-force-plans-not-meaningless-percentage-goals>> [Žiūrėta 2019 05 01].
9. Council of the European Union, "COUNCIL DECISION establishing Permanent Structured Cooperation (PESCO) and determining the list of Participating Member States" 2017-12-08. <<https://www.consilium.europa.eu/media/32000/st14866en17.pdf>>.
10. CSPAN, „Constitution Party Nominee Acceptance Speech.“ *Trump Archive*, 2016. <https://archive.org/details/CSPAN_20160419_032100_Constitution_Party_Nominee_Acceptance_Speech/start/2400/end/2460>.

11. CSPAN „Donald Trump Campaign Rally in Wilkes-Barre_Pennsylvania.“ *Trump Archive*, 2016.
<https://archive.org/details/CSPAN_20160426_070200_Donald_Trump_Campaign_Rally_in_Wilkes-Barre_Pennsylvania/start/2880/end/2940>.
12. CSPAN, „Republican National Convention.“ *Trump Archive*, 2016.
<https://archive.org/details/CSPAN_20160721_233000_Republican_National_Convention/start/12540/end/12600>.
13. CSPAN, „President Trump and British Prime Minister Theresa May Hold News Conference.“ *Trump Archive*, 2017.
<https://archive.org/details/CSPAN2_20170127_181100_President_Trump_and_British_Prime_Minister_Theresa_May_Hold_News_Conference/start/240/end/300>.
14. CSPAN, „President Reiterates Wiretapping Claim at News Conference with German...“ *Trump Archive*, 2017.
<https://archive.org/details/CSPAN_20170318_033000_President_Reiterates_Wiretapping_Claim_at_News_Conference_with_German...>.
15. CSPAN, „President Trump and Italian Prime Minister React to Paris Attack.“ *Trump Archive*, 2017.
<https://archive.org/details/CSPAN_20170420_233400_President_Trump_and_Italian_Prime_Minister_React_to_Paris_Attack/start/180/end/240>.
16. CSPAN, „President Trump and Turkish President Make Joint Statement.“ *Trump Archive*, 2017.
<https://archive.org/details/CSPAN2_20170516_173900_President_Trump_and_Turkish_President_Make_Joint_Statement/start/240/end/300>.
17. CSPAN, „President Trump Willing to Testify Under Oath in Russia Probe.“ *Trump Archive*, 2017.
<https://archive.org/details/CSPAN_20170609_185000_President_Trump_Willing_to_Testify_Under_Oath_in_Russia_Probe/start/420/end/480>.
18. CSPAN, „President Trump and Greek Prime Minister Joint News Conference.“ *Trump Archive* 2017.
<https://archive.org/details/CSPAN_20171017_174500_President_Trump_and_Greek_Prime_Minister_Joint_News_Conference>.
19. CSPAN, „President Trump and NATO Secretary General Jens Stoltenberg Hold Joint News...“ *Trump Archive*, 2017.
<https://archive.org/details/CSPAN_20170412_200300_President_Trump_and_NATO_Secretary_General_Jens_Stoltenberg_Hold_Joint_News.../start/120/end/180>.

20. CSPAN, „President Trump and German Chancellor Merkel Remarks.“ *Trump Archive*, 2017.
<https://archive.org/details/CSPAN_20170526_000300_President_Trump_and_German_Chancellor_Merkel_Remarks/start/720/end/780>.
21. Danto Arthur Coleman, „Methodological Individualism and Methodological Socialism.“ Kn. John O’Neill (sud.), *Modes of Individualism and Collectivism*. Aldershot: Gregg Revivals, 1992, 313.
22. Dombrowski Peter, Simon Reich, „Does Donald Trump have a grand strategy?“ *International Affairs*, 93(5), 2017, 1018.
23. Dumbrell John, „Varieties of Post-Cold War American Isolationism.“ *Government and Opposition*, 34(1), 1999, 25-26.
24. Editorial Board, „NATO Doesn’t Need a European Rival.“ Bloomberg, 2017.
<<https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2017-11-30/nato-doesn-t-need-a-european-rival>> [Žiūrėta 2019 05 07].
25. EEAS Press team, „Permanent Structured Cooperation – PESCO Deepening Defence Cooperation among EU Member States.“ Briuselis: European External Action Service, 2018. <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/34226/permanent-structured-cooperation-pesco-factsheet_en> [Žiūrėta 2018 12 21].
26. Emmot Robin, „Bad news for our enemies“: EU launches defense pact.“ Reuters, 2017.
<<https://www.reuters.com/article/us-eu-defence/bad-news-for-our-enemies-eu-launches-defense-pact-idUSKBN1E82BA>> [Žiūrėta 2019 05 07].
27. Frontini Andrea, „The ‘Macron effect’ on European defence: En Marche, at last?“ European Policy Centre, 2017
<http://aei.pitt.edu/87776/1/pub_7723_macroneffectoneuropeandefence.pdf> [Žiūrėta 2018 12 15].
28. Fouquet Helene, „Macron Urges EU to Boost Defense, Finance Autonomy from U.S.“ Bloomberg 2018. <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-08-27/macron-urges-eu-to-boost-military-financial-autonomy-from-u-s>> [Žiūrėta 2019 05 11].
29. Gotkowska Justyna, „The CSDP’s renaissance Challenges and opportunities for the eastern flank.“ *Centre for Eastern Studies Commentary*, 243, 2017, 2.
30. von Hayek Frederich August, „From Scientism and the Study of Society.“ Kn. John O’Neill (sud.), *Modes of Individualism and Collectivism*. Aldershot: Gregg Revivals, 1992, 28.
31. Hallams Ellen ir Benjamin Schreer, „Toward’s a „post-American“ alliance? NATO burden-sharing after Libya.“ *International Affairs*, 88(2), 2012, 314-315.

32. Heath Joseph, "Methodological Individualism." Edward N. Zalta (sud.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. 2015,
<<https://plato.stanford.edu/archives/spr2015/entries/methodological-individualism/>>
[Žiūrėta 2019 04 30].
33. Kaufman Joyce P., „The US perspective on NATO under Trump: lessons of the past and prospects for the future.“ *International Affairs*, 93(2), 2017, 253.
34. Kaplan Jeff, „Trump Archive.“ <<https://archive.org/details/trumparchive/>>.
35. Keatinge Patrick, „The EU’s role in security and defence after Brexit“ *The Institute of International and European Affairs*, 2018, 2.
36. Knowlton Brian, „In Libyan Conflict, European Power was Felt.“ *The New York Times*, 2011. <<https://www.nytimes.com/2011/10/21/world/europe/in-libyan-conflict-european-power-was-felt.html>> [Žiūrėta 2019 04 15].
37. Lain Sarah ir Veerle Nouwens „The Consequences of Brexit for European Defence and Security.“ *Royal United Services Institute*, 2017, 9.
<https://rusi.org/sites/default/files/201704_08_rusi-fes_brexit_defence_and_security_lain_and_nouwens.pdf> [Žiūrėta 2018 12 20].
38. List Christian ir Kai Speakermann, „Methodological Individualism and Holism in Political Science: A Reconciliation.“ *American Political Science Review*, 107(4), 2013, 629.
39. Major Claudia, „Credible EU Defense Means Rethinking Sovereignty.“ *Carnegie Europe*, 2017. <<https://carnegieeurope.eu/strategieurope/71260>> [Žiūrėta 2018 12 15].
40. Mandelbaum Maurice, „Societal Facts.“ Kn. John O’Neill (sud.), *Modes of Individualism and Collectivism*. Aldershot: Gregg Revivals, 1992, 224.
41. NATO, „Wales Summit Declaration.“ NATO, 2014.
<https://www.nato.int/cps/ic/natohq/official_texts_112964.htm>.
42. NATO, „Šiaurės Atlanto Sutartis.“ Vašingtonas: NATO, 1949.
<https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=lt>.
43. PBS, „PBS NewsHour Debates 2016 A Special Report.“ *Trump Archive*, 2016.
<https://archive.org/details/KQED_20161020_010000_PBS_NewsHour_Debates_2016_A_Special_Report/start/2400/end/2460>.
44. Pinotti Roberta, „Italy’s defense minister: Steps forward in European defense.“ 2017.
<<https://www.defensenews.com/outlook/2017/12/11/italys-defense-minister-steps-forward-in-european-defense/>> [Žiūrėta 2019 05 11].
45. Politico Staff, „Full text: Donald Trump 2016 RNC draft speech transcript.“ 2016.
<<https://www.politico.com/story/2016/07/full-transcript-donald-trump-nomination-acceptance-speech-at-rnc-225974#ixzz4FiNnOL3l>> [Žiūrėta 2019 02 15].

46. Popper Karl Raimund, „The Poverty of Historicism.“ Kn. John O’Neill (sud.), *Modes of Individualism and Collectivism*. Aldershot: Gregg Revivals, 1992, 80.
47. Prezidentės spaudos tarnyba, „Dalia Grybauskaitė: Europa turi prisiiimti daugiau atsakomybės NATO.“ Vilnius, 2017. <<https://www.lrp.lt/lt/dalia-grybauskaite-europa-turi-prisiimti-daugiau-atsakomybes-nato/27097>> [Žiūrėta 2019 05 11].
48. Rauchway Eric, „How „America First“ Got Its Nationalistic Edge.“ *The Atlantic*, 2016. <<https://www.theatlantic.com/politics/archive/2016/05/william-randolph-hearst-gave-america-first-its-nationalist-edge/481497/>> [Žiūrėta 2019 04 15].
49. Rascoe Ayesha, Yeganeh Torbati, „Burden sharing woes to cloud Obama’s trip to NATO summit.“ 2016. <<https://www.reuters.com/article/us-nato-summit-obama-idUSKCN0ZM2KX>> [Žiūrėta 2019 02 15].
50. Rosner Yotam ir Shira Bar-Joseph „Establishing a European Security Community: Milestones and Strategic Implications.“ *Strategic Assessment*, 21(1), 2018, 72.
51. Rothman Lily, „The Long History Behind Donald Trump’s „America First“ Foreign Policy.“ *Time*, 2016. <<http://time.com/4273812/america-first-donald-trump-history/>> [Žiūrėta 2019 04 15].
52. Šešelgytė Margarita, „PeSCo: The Lithuanian Perspective.“ *The Armament Industry European Research Group*, 2018, 3, <<http://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2018/09/Ares-29.pdf>> [Žiūrėta 2018 12 20].
53. Šlekys Deividas, „Deividas Šlekys: PESCO – ES prisitaikymo prie XXI a. saugumo iššūkių mechanizmas.“ *15min*, 2018. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/komentarai/deividas-slekys-pesco-es-prisitaikymo-prie-xxi-a-saugumo-issukiu-mechanizmas-500-1056598>> [Žiūrėta 2018 12 15].
54. Trump Donald J., „Twitter“ paskyra.
55. The New York Times, „Transcript: Donald Trump Expounds on His Foreign Policy Views.“ *The New York Times*, 2016. <<https://www.nytimes.com/2016/03/27/us/politics/donald-trump-transcript.html?smid=tw-nytpolitics&smtyp=cur>> [Žiūrėta 2019 02 15].
56. Udehn Lars, „The Changing Face of Methodological Individualism.“ *Annual Review of Sociology*, 28, 2002, 485, cituota iš Roth G. *History and sociology in the work of Max Weber*. *Br. J. Sociol.*, 27, 1976, 306–318.
57. Valášek Tomáš, „The EU’s New Defense Pact: Marginal Gains.“ *Carnegie Europe*, 2017. <<http://carnegieeurope.eu/strategieurope/74760>> [Žiūrėta 2018 12 21].

58. Watkins John William Nevill, „Ideal Types and Historical Explanation.“ Kn. John O’Neill (sud.), *Modes of Individualism and Collectivism*. Aldershot: Gregg Revivals, 1992, 144-147.
59. Zaborowski Marcin, „Poland and European Defence Integration.“ European Council on foreign relations, 2018.
<https://www.ecfr.eu/publications/summary/poland_and_european_defence_integration>
[Žiūrėta 2018 12 15].

Donald Trump and PESCO: Influence of Individual to Transatlantic Defence Structure

In this study I defend the thesis that US President Donald Trump had a negative impact to transatlantic defence structure that is NATO, which led to the PESCO agreement ratification in late 2017. This agreement increases integration of most of European countries in defence sphere by allowing to cooperate in the fields of military equipment purchase and various strategic defence capabilities projects, as well as requires member states to regularly increasing defence budgets in real terms and to increase defence investment expenditure to 20% of total defence spending. The PESCO agreement is entirely European project and US is not a part of it.

In order to show how US President Donald Trump had an impact to transatlantic defence structure, I had to use methodological individualism approach to this problem. I used Karl Raimund Popper's and Joseph Agassi's institutional individualism theory as a base of my research. In order to defend my thesis I had to answer several questions. First of all I analysed the institutional background and history of NATO. The domination of US in NATO, while European partners were less concerned with defence led to the situation where European countries were accused of United States of not participating enough in burden sharing. The second answer is that this structural situation had an impact to individual, that is Donald Trump. The European so called freeride in NATO is a major problem that is highlighted in Trump's "America First" strategy. The third answer is that, during his presidential election campaign and during his time in office, in respect to "America First" strategy Donald Trump regularly criticised European countries for not fulfilling their agreements and not spending 2 percent of GDP for defence. In institutional individualism view this criticism of European countries are Donald Trump's "cry" for "reform" inside the NATO. The last answer is that, European leaders did not agree with D. Trump's terms and "reform" of NATO and were not willing to drastically increase defence spendings. This led to situation where European leaders could not trust US to keep their commitments to NATO anymore, therefore pushed European leaders to ratify a PESCO agreement.

This research shows how agent has impact to changes in various international structures and focused primarily on Donald Trump's influence to structural changes of NATO. It was done in a way in which Donald Trump is considered to be one of many individuals that belong to transatlantic defence structure and was just a part of the agent/structure influence triangle. Therefore, the main goal of this research was a not to show how US President's psychological traits had impact to other agents that belong to transatlantic defence structure. However, this master's thesis can be a basis for any researcher that is willing to research a deeper causal link between Donald Trump's personality traits and international relations.